תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · שלטי הגיבורים

שלטי הגיבורים על קידושין

רבי יהושע בועז

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שלטי הגיבורים על קידושין

רבי יהושע בועז

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שלטי-הגיבורים-על-קידושין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף א: 5
דף ב. 6
דף ב: 7
דף ג. 8
דף ג: 8
דף ד. 9
דף ד: 9
דף ה. 11
דף ה: 12
דף ו. 13
דף ו: 15
דף ז. 15
דף ז: 17
דף ח. 18
דף ח: 19
דף ט. 19
דף ט: 20
דף י. 20
דף י: 20
דף יא. 22
דף יא: 23
דף יב. 23
דף יב: 25
דף יג. 26
דף יג: 27
דף יד. 29
דף יד: 30
דף טו. 30
דף טו: 32
דף טז. 33
דף טז: 35
דף יז. 36
דף יז: 37
דף יח. 39
דף יח: 39
דף יט. 40
דף יט: 41
דף כ. 42
דף כ: 42
דף כא. 42
דף כא: 43
דף כב. 44
דף כב: 45
דף כג. 46
דף כד. 47
דף כד: 48
דף כה. 49
דף כה: 50
דף כו: 51
דף כז. 52
דף כז: 52
דף כח. 54
דף כח: 55
דף כט. 57
דף כט: 57
דף ל. 58
דף ל: 59
דף לא. 60
דף לב. 61
דף לב: 62
דף לג. 62

דף א.

אבל אם בא עליה אדם בלא קדושין לשם זנות לוקה משום לא תהיה קדשה והיא זונה האמורה בתורה ואפי' לא בא עליה לשם זנות אלא לשם אישות בינו לבינה אינה נחשבת כאשתו אפילו אם יחדה לו אלא אדרבה כופין אותו להוציאה מביתו. וכן כתב הרא"ש בתשובה פנויה המשרתת בבית ראובן ויצא קלא דלא פסיק שמתיחד עמה לא מיבעיא שבני המשפחה יכולין למחות בידו שהוא פגם להם שתהיה פילגשו אלא ב"ד כופין אותו להוציאה מביתו שדבר ידוע שהיא בושה לטבול ונמצא שבועל נדה ואפילו הכניסה לחופה אינו קונה להיות כאשתו ור"ח כתב שאם הכניסה לחופה צריכה גט מספק:

נשאל להרא"ש לאה שאמרה לראובן תן לי מנה שאתה חייב לי ונתן לידה שלש פשיטים וכשנתנם לידה אמר לה הרי את מקודשת לי וכששמעה השליכה המעות ואמרה איני רוצה לקדש ועדים מעידים בזה והשיב שאין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט וכתב מיי' אבל האיש שאנסוהו וקדש קדושיו קידושין ורבינו כתב שאין קידושיו קידושין וכן כתב בעל העיטור:

לשון ריא"ז

כשם שאין האיש מקדש אלא מדעתו כך אין אשה מתקדשת אלא מדעתה ואם הלקה האיש את האשה ויסרה עד שנתרצית לו וקדשה אינה מקודשת הוא עשה לה שלא כהוגן לפיכך עשו לו חכמים שלא כהוגן ובטלו את קדושיו וכן מבואר בחזקת הבתים:

לשון ריא"ז

אע"פ שכל דבר נקנה בחליפין והקנין הרי הוא כחליפין שהלוקח נותן כנף סודרו למוכר וקונה בו כל מה שזה רוצה להקנות לו האשה אינה נקנית בכך שאין האשה נקנית בחליפין ואע"פ שיהיה בהן שוה פרוטה כדברי המורה ומז"ה אומר שאם דעת האשה הוא להתקדש בתפישת הקנין לבד שהוא כנף בגדו ויש בו שוה פרוטה הרי זו מקודשת שהרשות בידה לפסוק כנף בגדו ולעכבו בידה אם תרצה ולא אמרו שאין האשה נקנית בחליפין אלא כשדעתה להתקדש במנה ונותן לה קנין כדי לקיים הקדושין והוא יתחייב לה המנה כמו שביאר מז"ה וכדברי המורה נראה לי שאע"פ שלא היה דעתה להתקדש אלא בקנין הסודר הואיל והזכיר לשון חליפין או שאמר תיתפשי לי קנין להתקדש לי אינה מקודשת כב"ה:

דף א:

לשון ריא"ז

כיצד האשה מתקדשת בביאה בא עליה ואמר הריני בועליך לשם קדושין הרי זו מקודשת ואפי' בא עליה שלא כדרכה והוא שנתיחד בפני עדים כדי לקדשה שאין קדושין בלא עדים בא על הפנויה סתם ולא אמר שלשם קדושין בא עליה אינה מקודשת ואינה צריכה ממנו גט שלא אמרו אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא כשהיה לו בה עסק אישות כגון המקדש את אשתו ואח"כ נתיחד עמה. בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה פחות מכאן אין ביאתה ביאה ואינה מתקדשת בביאה. כל המקדש בביאה דעתו על גמר ביאה נתקדשה לאחר מקודשת לשני והוא שקדשה בביאה סתם אבל אם פי' שהוא מקדש בתחלת ביאתו [מקודשת] שהעראה הוא כגמר ביאה ושוב אין קדושין תופסין מאחר כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

לשון ריא"ז

נתנה לו היא ואמרה לו הריני מקודשת לך הריני מאורסת לך הריני לך לאנתו אינה מקודשת ואינה צריכה ממנו גט וכן אם נתנה היא ואמר הוא כמו שביאר מז"ה בפסקיו: כתב הטור ואם נתנה היא ואמר הוא הרי את מקודשת לי במה שקבלתי ממך אם הוא אדם חשוב מקודשת שהיא נהנית במה שמקבל ממנה מתנה כאילו נתן לה שוה פרוטה ואם אינו אדם חשוב אינה מקודשת וכתב הרא"ש וצריך חקירת תכם מי נקרא אדם שאינו חשוב להתירה בלא גט ומיי' כתב נתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת נתן הוא ואמרה היא מקודשת מספק וסברא ראשונה היא סברת רבינו:

שאלה להרשב"א במה ששנו נתן הוא ואמרה היא דספיקא הוי וחיישינן מדרבנן והמפרשים נחלקו בנתנה היא ואמר הוא שהראב"ד כתב דבאדם חשוב מקודשת כדאמרינן הילך מנה ואקדש אני לך והרי"ף ורמב"ם ז"ל כתבו דאינה מקודשת ולא נתברר מדבריהם אם יש חלוק בין חשוב לאינו חשוב ובעל הלכות אמר מקודשת ואינה מקודשת מספק ואמרי' דבאדם חשוב אינה מקודשת דהא כולה ברייתי' דדייקי מינה בשאין עסוקין באותו הענין הוא דאי בעסוקין ודאי דאפי' נתן הוא ואמרה היא מקודשת דלא גרע מהיו עסוקין באותו ענין ונתן לה ולא פירש דא"ר יוסי מקודשת וקי"ל כותיה וא"כ כיון דאין עסוקין באותו הענין כי הוי אדם חשוב מאי הוי דלמא לא נתכוונה היא בנתינתה לשם קידושין אלא לשם פקדון או מתנה לפי עשרה וטוב לבבה ואע"פ שחזר הוא ואמר התקדשי לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה לאו כלום הוא אבל בההיא דהילך מנה בפירוש היא מתרצה בענין הקדושין שהרי היא אומרת ואתקדש אני לך וליכא

למתלי בפקדון ואמרת להעמידך על דעתי. תשובה מסתברא לי שאין עושין מעשה בזה להקל לגמרי או להחמיר לגמרי אבל כדברי בעל הלכות ז"ל שאמר דספיקא הוי שאין לנו כח להכריע בין אריות ומ"מ כך נראה שהברייתא כולה בסתם בני אדם שאינם חשובין דמדאמר בתר הכי גבי הילך מנה ואקדש אני לך באדם חשוב אלמא עד כאן לא איירי באדם חשוב אבל הדיוק שיצא לנו מן הברייתא בנתן הוא ואמרה היא דאסיקנא דספיקא הוי ע"כ באינן עסוקין והאריך שם עיין בסימן תרי"ג:

דף ב.

ואם נתן הוא ואמרה היא אם היה מדבר עמה על עסקי קדושין הוי ודאי קדושין ואם לאו הוי ספק קדושין וכתב הרמ"ה ז"ל כ"ש שאם ענה הבעל הן בשעת נתינה דהוי ודאי קדושין אפילו אם אין עסוקין באותו ענין:

לשון ריא"ז

נתן לה כסף או שוה כסף וא"ל הריני בעליך הריני ארוסיך אינה מקודשת ואינה צריכה ממנו גט שנאמר כי יקח איש אשה ולא שיקח עצמו וכן נראה בעיני שאם נתן הקדושין לאביה ולא אמר הרי בתך מקודשת לי אלא הרי את חמי אין כאן קדושין כלל כי יקח איש אשה אמרה תורה שתהא הקיחה לאשה ולא לאביה ומעשה בא לידינו על דבר זה וכך הורינו אמר לה הרי את חרופתי בארץ יהודה מקודשת שכן בארץ יהודה קורין לארוסה חרופה וכן בשאר לשונות העמים צריך לדקדק בכל לשון שקורין בו אישות ואירוסין:

כתב הסמ"ג משום הכי פירש ר' עזריאל דהא דאמר רבא כל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהיה לו עסק ר"ל לא יהיה לו עסק לדבר עם הנשים מקדושין או מגרושין פן תהיה מקודשת או מגורשת והוא לא ידע. כתב הטור אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי אינו כלום ואם היה מדבר עמה על עסקי קדושין הוו ודאי קדושין אבל אם קדש תחלה אשה אחת קדושין גמורים ואמר לאחרת בפניה תהא מקודשת ולא אמר לי ידים מוכיחות נינהו וחוששין לקדושין:

לשון ריא"ז

היה מדבר עם האשה על עסקי קדושיה ונתן לה קדושין סתם ולא פירש הרי זו מקודשת ואם פסקו מלדבר בענין קדושין אע"פ שעסוקין לדבר קרוב לאותו ענין כגון שמדברים על עסק נדוניא או שאומרים פלוני קדש פלונית וכיוצא בדברים האלו הואיל ולא היה מדבר בשעת קדושין על עסקי קדושיה ממש אינה מקודשת:

הגה"ה הרא"ש פסק דאם אמר הרי את מקודשת ולא אמר לי אף גיטא לא בעיא ואם היה מדבר עמה על עסקי קדושין לקדש לו ונתן לה כסף ואמר הרי את מקודשת ולא אמר לי מסתברא מה שמדבר עמה תחלה שתתקדש לו הוי הוכחה טפי מנזיר עובר לפניו:

דף ב:

כתב הטור היה לו מלוה על אחרים וא"ל הרי את מקודשת לי בחוב שיש לי ביד זה במעמד שלשתן מקודשת אפילו הוא מלוה על פה אבל אם לא א"ל במעמד שלשתן אפילו הוא מלוה בשטר והקנה לה השטר כראוי בכתיבה ובמסירה אינה מקודשת אלא שמין הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ודאי ואם לאו הוי ספק קדושין:

בעל העיטור כתב שאין בו איסור אא"כ אמר לה הריני מלוה לך מנה עד זמן פלוני על מנת שתתקדש לי בההיא הנאה וכיון דלא קץ לה לאו רבית הוא אלא אבק רבית עד דאמר לה ד' בה' וכן כתב ר"ח שאם היה לו מלוה בידה ומרויח לה הזמן ומקדש בה אינה מקודשת אלא כשמלוה לה עתה עד זמן פלוני וכ' הרמ"ה וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא אם קדשה בהרוחת זמן מלוה דמעקרא הוי ספק קדושין ולא שריא לעלמא בלא גט ואם קבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם:

כתב סמ"ג בשם רבינו שמשון דהוא הדין נמי שקדשה במחילת מלוה דהויא מקודשת:

לשון ריא"ז

היתה חייבת לו מנה עד ניסן והרויח לה זמן החוב עד תשרי וקדשה בהנאה זו שעשה לה להרויח לה הזמן הרי זו מקודשת שהרי לא היה דעתה להתקדש במנה של מלוה אלא בנחת רוח שעשה לה להרחיב הזמן וכל נחת רוח שעושה האיש לאשה בעת הקדושין שיש בו ש"פ הרי היא כנתינת כסף אבל אמרו חכמים אסור לעשית כן מפני הערמת רבית שנראה כמקבל ממנה הנאת פרוטה על שממתין אותה מן החוב. מחל לה החוב וקידשה בהנאת מחילה הרי זו מקודשת בהיתר שאין לך נחת רוח גדול מזה שמחל לה החוב לגמרי ולא היה דעתה להתקדש במנה אלא בהנאת מחילה שיש בהנאה זו משוה פרוטה ולמעלה כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

כתב סמ"ג בשם ריב"א דהמקדש במלוה אפילו לא החזיר לה עדיין המשכון מקודשת כשאמר לה הרי את מקודשת לי במלוה פלוני שעל משכונך שאע"פ שהמקדש במלוה אינה מקודשת מפני שלהוצאה נתנה מ"מ כשיש עליה משכון נחשבת כאילו היא בעין ומיי' כתב דצריך שיחזיר לה המשכון וכן כתב הרמ"ה דוקא כשהחזיר לה המשכון וכתב עוד דוקא דמטא לידיה דמקדש בתורת משכון אבל אי לא מטא לידיה בתורת משכון

אף על גב דמדינא מצי למתפסיה אזוזי כל כמה דלא גלי דעתיה דנקיטי ליה בתורת משכון אינה מקודשת ואם יש לו מלוה אצל אחרים ויש לו משכון מהם וקדשה בו גם בזה כתב מיי' שבכל ענין מקודשת והרא"ש כתב דוקא שמשכנו שלא בשעת הלואה אבל אם משכנו בשעת הלואתו אינה מקודשת:

לשון ריא"ז

אבל הנותן מנה לאשה לשם קדושין על מנת שתחזירהו לו אינה מקודשת הואיל ומחזרת לו דומה לתפיסת קנין גזרה שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין ונראה בעיני שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם שקדושי הראשון קדושי תורה הן אלא שחכמים בטלום משום גזרה כמב"ה:

דף ג.

כתב הרמ"ה ואי נמי לא אמר אותו פלוני הרי את מקודשת וכו' אלא עשה לבעל המעות שליח לקדש לו אשה ואמרה לו האשה תן מנה לפלוני ואקדש אני לו וענה בתרה הן אי נמי היו עסוקין באותו ענין אפי' לא ענה הן מקודשת:

עיין לעיל מי נקרא אדם חשוב:

הג"ה כתב ר"ת דכל הני בעיות עלו בתיקו ועבדינן בהו לחומרא והרמב"ם ז"ל כתב דחציך בחצי פרוטה וחציך בחצי פרוטה או חציך בפרוטה וחציך בפרוטה מקודשת וכתב הרא"ש ז"ל סברתו בזה דזו היא שיטת הגאונים דכל אם תמצא לומר כמו פשיטותא היא וא"כ נפשטו שתי בעיות הראשונות דכל ביומיה מונה והולך ונראה דבכאן א"א לומר כן דבעיא אחרונה שני חציך בפרוטה לא קאי אבעיא ראשונה ולא שייך בה את"ל. ובה מסתבר למימר דמקודשת יותר מכולם כדקאמר תלמודא הכא ודאי בחד זמנא קאמר או דלמא אין אשה לחצאין כלל וכיון דעלתה בתיקו כ"ש הראשונות ואין אשה מקודשת כלל לחצאין אלא ספק:

דף ג:

כתב רבינו תם דוקא בחפץ ששומתו ידוע קצת כמו מלבושין ואין רגילות לטעות בו כ"כ אבל אבנים טובות ומרגליות וכיוצא בהם שאין בקיאים בשומתם ופעמים טועין בהם הרבה ואמר לה התקדשי לי באבן ששוה חמשים זוז צריך שומא דלא סמכה דעתה ולכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן וכתב הרא"ש ומיהו לא ברירא לי האי טעמא למה נהגו העולם להסיר האבן מהטבעת דלא בעי שומא אלא כשמזכירים הסכום דהא

אמרינן בכל דהו לא פליגי ואין דרך להזכיר הסכום בטבעת של קדושין:

לשון ריא"ז

אמר לה הרי את מקודשת לי בבגדים אלו או בחפצים אלו ששוים חמשים ושוים חמשים הרי זו מקודשת נמצא שאינן שוים חמשים זוז הרי זו אינה מקודשת ואם אמר לה הרי את מקודשת לי באלו ולא פירש שוויים הואיל ושוים משוה פרוטה ולמעלה הרי זו מקודשת:

דף ד.

אמר לה הרי את מקודשת לי במנה שאתן לך ונתן לה בעת הקדושין משכון על המנה אינה מקודש' שהרי דעתה להתקדש במנה ומנה אינו נותן לה והמשכון שנותן לה שהוא שוה מנה אינו חלוט לה וכן כל דבר הנקנה בכסף אינו נקנה במשכון כענין שביארנו ואפילו מי שפרע אינו מקבל עליו וכן ביאר ר"י וכן הלוה לאחרים ונתן לו משכון בשעת הלואתו וקדש בו האשה אינה מקודשת שהרי אינו יכול להחליטה לה ודעתה להתקדש במנה של המשכון ומנה אין כאן משכון אין כאן היה בידו משכון של אחרים שמשכן לו [שלא] בשעת הלואתו כדי לגבות חובו וקדש בו האשה מקודשת לפי שהמשכון הזה קנוי לו והרי הוא כשלו שנאמר בהשבת העבוט ולך תהיה צדקה שהרי הוא כעושה צדקה בממונו ובידו להחליטו לאשה כמו שבאר מז"ה בפסקיו וכן אם היה לו משכון של אשה עצמה אם משכנה בשעת הלואתו אינה מקודשת ואם משכנה שלא בשעת הלואתו הרי המשכון קנוי לו ויכול לקדשה באותו המשכון הקנה לה מנה שחייבים לו אחרים במעמד שלשתן שאמר המלוה ללוה בפני האשה מנה שאתה חייב לי תנהו לזו שתתקדש לי הרי זו מקודשת שכבר קנאו האשה לאותו המלוה ויכולה לגבותו מזה היה לו שטר על הלוה והקנה אותו לאשה בענין שתוכל לגבות באותו שטר וקדשה בו הלכה זו מסופקת וצריכה גט מספק אע"פ שאין בנייר ש"פ ונראה בעיני שאם כתב לה שטר חוב עליו וקדשה בו מקודשת שהרי יכולה לגבות ממנו בכח השטר כמב"ה:

דף ד:

יש מפרשים דהיינו דוקא בקנין אשה ועבדים כי ההיא עובדא דאמתא דבסמוך וכן בקרקע לפי שנקנין בכסף ואין כאן כסף שיוכל לקנות שאין המשכון קנוי שלא נתנו לה זכות בגופו אבל אם אדם נותן מתנה לחברו ונתן לו משכון בשביל המתנה משיכת המשכון כאילו זכה במתנה ומביא ראיה מפרק האומנין דקאמר האומנין שחזרו בהן בדבר האבד ובאה חבילתו ליד בעל הבית דהיינו כלי אומנות של פועלים שוכר עליהם

עד כדי דמיהן אלמא במשיכת המשכון נתחייבו הפועלים לקיים דבורם וכתב הרא"ש דליתא דאין חלוק בין מתנה לקדושין וטעם אחד לכולם לפי שאין המשכון משועבד לכלום משום דאדם יכול לשעבד נכסיו לדבר שנתחייב בו אבל בדבר שלא נתחייב בו לא חל שעבוד על נכסיו ובמתנה שאמר ליתן לו לא נתחייב בה ולא יתחייב בה לעולם לפי שיכול לחזור בו לפיכך לא נשתעבד לו המשכון הלכך כשעושין שדוכין ונותנין ערבונות זה לזה לשם קנס לא יאמר אם אחזור בי אני נותן לך כך וכך והרי חפץ זה בידך ע"י ממון שאתחייב לך אם אחזור בי דבכה"ג לא זכה במשכון כל זמן שאינו חייב לו כלום אלא צריך להקנות לו בסודר דלא כאסמכתא בב"ד חשוב כדי שיתחייב לו מן הדין אם יחזור בו ואם יתן לו החפץ במשכון אז יחול השעבוד על המשכון כיון שנתחייב לו הקנס אם יחזור בו וכ' סמ"ג וז"ל דה"ה אם אדם נותן מתנה לחברו והניח אצלו משכון בעבורה אין המשכון משתעבד לו לכלום שהרי לא גוף המתנה הגיעה לידו ולא המשכון אלא יקנה לו בקנין גמור ואחר שיקנה לו יתן המשכון לידו שאז יחול השעבוד על המשכון:

איכא לפרושי דאיירי אפילו במשכון שמשכן לו בשעת הלואתו אע"ג דלא אמר רבי יצחק אלא שלא בשעת הלואתו איכא למימר כיון דקני ליה בעל חוב שלא בשעת הלואה קנין גמור א"כ בשעת הלואה נמי אלים שעבודו ליחשב ממונו לקדש בו האשה ולקנות בו עבדים וקרקעות וכה"ג צריכין אנו לומר בפרק השולח בההיא דאמרינן המלוה את חברו על המשכון אינו משמט משום דקני ליה מדרב יצחק וע"כ הכי פירושו כיון דקני ליה שלא בשעת הלואה קנין גמור לכל הפחות בשעת הלואה קני ליה לענין שלא ישמט דחשיבי של אחיך בידך. ובמסקנא כתב הרא"ש דלא מיירי הכא אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו אבל אם היה לו משכון ממנה אפי' משכנה בשעת הלואה והחזיר לה המשכון וקדשה בו מקודשת דחזרת הך משכון הוי כמחילת מלוה וכן הלכתא ועוד מוכח לקמן דאף אם קדשה במלוה שיש עליה משכון בלא חזרת משכון מקודשת:

כתב הרמ"ה כגון שיחדה לו הסלע אבל אם אמרה לו תנהו על הסלע סתם אפילו נתנו על שלה אינה מקודשת ואם הסלע של שניהם הוי ספק קדושין ומפרשים התוספות דמיירי שנתנו לתוך חיקה אחר שאמרה לו תנהו על הסלע אפילו הכי אינה מקודשת דכיון דאמרה תנהו ע"ג הסלע הוי כאילו אמרה איני חפץ בקידושין ואפילו זרקו לתוך חיקה בשתיקה כיון שגלתה בדעתה שאינה רוצה להתקדש יכולה לומר בתורת מתנה קבלתיו אבל אם אמרה תנהו על הסלע שהוא שלה וזרקו אח"כ לתוך חיקה מקודשת שזה מוכיח שהיתה חפצה בקידושין:

איכא לספוקי אם אמרה האשה תן מנה ע"ג הסלע ואקדש אני לך אם היא מקודשת

מדין ערב כמו בתן מנה לאבא ולאביך תן מנה לפלוני תן ככר לעני ואקדש אני לך או דלמא לא אמר מדין ערב אלא דומיא דערב דאע"ג דלא מטיא הנאה לידיה מיהו מטי לאיניש אחרינא גמר ומשעבד נפשיה אבל היכא דלא מטיא הנאה לשום איניש לא דמי לערב ויען כי ראיתי למקצת הגדולים שכתבו דהויא מקודשת מדין ערב כתבתי הנראה לי ודעתי נוטה דלא דמי לערב כלל וראוי להחמיר בדבר עכ"ל הרא"ש ז"ל:

גם בזה מפרשים התוספות דמיירי בכה"ג שזרקו לה לתוך חיקה אחר שאמרה תנהו לכלב. התקדשי לי בככר זה תנהו לפלוני עני אינה מקודשת אפילו בעני המוטל עלה לפרנסו גם זה מיירי בכה"ג. כתב הרא"ש י"א אם אמרה תן ככר זה לכלב או תן מנה על גבי סלע ואקדש אני לך שהיא מקודשת כמו תן מנה לפלוני ואקדש אני לך ונראה לי שאינה מקודשת וראוי להחמיר בדבר:

כתב הרא"ש דמייתי תלמודא הני תלת עובדי לאשמועינן דבין במידי דמיכלי ובין במידי דמשתיה ובין במידי אחרינא לא הוי קדושין ויראה שאם אמר בשעת שנתן לה הרי את מקודשת לי וקבלה ממנו מקודשת וכן מצאתי בשם הראב"ד ז"ל :

דף ה.

הא דאמר בקטנה מדעתו מקודשת מיירי בדאמר לה צאי וקבלי קדושיך כדאמרינן לקמן אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קדושיך ופירש הראב"ד ז"ל דלאו מתורת שליחות הוא דקטן וקטנה לאו בני שליחות נינהו אלא משום דה"ל כמו שאמר תן ככר לכלב שלי או תן ע"ג סלע שלי ותתקדש בתי לך וכיון שאמר לבתו קבלי קדושיך ה"ל כמו שאמר מי שיתן לך מנה מעלה אני עליו כאילו נתנו לי והתקדשי בו וקשה דעל כרחין צריכין אנו לומר כשקבלה קדושין מדעת אביה הויא היא שליח האב דאין לה יד להתקדש מכח קבלתה הלכך נראה הא דאין שליחות לקטן היינו כשעשה שליח לזכות לאחר דמעוטא דקטן משליחות היינו משום דאיש כתיב בכל דוכתא דאתרבי שליח בגט ובתרומה ובפסח לקמן בריש פרק האיש מקדש והיינו דוקא לזכות לאחר בשליחותו אבל בקדושי קטנה שהיא זוכה לעצמה בשליחות אביה מהני שליחותה לעצמה כאילו קבל אביה קדושין בשבילה דקטן אית ליה זכייה כשדעת אחרת מקנה לו ובשליחות אביה היא זוכה לעצמה:

כתב הרשב"א שאין האב יכול לעשות שליח לקדש את בתו בוגרת וכתב הרא"ש ז"ל דיכול לעשות שלוחה והביא מדברי ב"ה ראיה לדבריו שכתב היכא שקדש ראובן בתו בוגרת לשמעון ולא שוותיה שליח וידוע מלתא דאבוה קדשה ושמעון שדר סבלונות

לבתו דראובן אע"פ דלית לאביה רשות בה לקדשה אי קבלתה לסבלונות חיישי' דלמא מתפייסא בהני קדושין וצריכה גט מספק ואפילו לא שדר סבלונות צריכה גט מספק והכי שדר גאון ע"כ וסיים הרא"ש הרי מתוך תשובה זו שהאב נעשה שליח לקדש בתו הגדולה:

לשון ריא"ז

אע"פ שאין עדים חתומים בו אלא שנתנו לה בפני עדים הרי זו מקודשת וא"צ לכתוב זמן בשטר הקדושין וגם לא תקנו זמן בקדושין כדרך שתקנו בגט כמו שמבואר בפ' ד' אחין ונראה בעיני שצריך לכתוב בו שמו ושמה שם עירו ושם עירה כדרך שכותבין בגט ומז"ה אומר בפסקיו בהלכה ראשונה שהמקדש בשטר א"צ לומר בפה הרי את מקודשת לי כדרך שאומרים בקדושי כסף אלא אומר לה הרי זה לקדושיך כדרך שאומר לה בגט הרי זה גיטיך אבל בקדושי כסף צריך שיאמר לה בפיו הרי את מקודשת לי שבדיבורו הוא מקדשה ע"י הכסף ואם אמר לה הרי את לקדושין לא אמר כלום ול"נ שאף בקדושי כסף אם אמר לה ה"ז לקדושיך מקודשת שהרי גלה דעתו שלשם קדושין הוא נותנו לה וכבר ביארנו שאם היה מדבר עמה על עסקי קדושיה אע"פ שנתן לה סתם מקודשת כב"ה וכשקדשה בכסף א"צ להזכיר שמו ושמה כדרך שכותבין בגט ובשטר קדושין כמב"ה:

דף ה:

כך פירש ר"ח בלשון אחד דאינה מקודשת ובלשון אחר פירש דהלכה כרבא ורבינא דאמרי מקודשת ועל התירון שמתרץ בפרק הנושא אין לסמוך וכן נראה דעת סמ"ג ובסדר תנאים ואמוראים כתב יד רבינו יוסף טוב עלם כתוב רבינא ורב אשי הלכה כרבינא וכן פסק בה"ג הלכה כרבא ורבינא דאמרי מקודשת אבל ר"י רגיל לפסוק בכל מקום כרב אשי לגבי רבינא דתרווייהו אמוראי בתראי הוו ורב אשי גדול מרבינא הוה כדאמר ליה רבינא לרב אשי בפרק הדר אנא נמי תלמיד חבר דמר אנא וכתב הרא"ש וכיון דאיפליגו בה רבוותא עבדינן לחומרא וכן כתב הרמ"ה דמקודשת מספק וכתב עוד אע"פ שהשטר פסול לקדש בו שמין הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם אין בו שוה פרוטה הוי ספק קדושין:

לשון ריא"ז

כשם שגט אשה צריך לכותבו לשמה שנאמר וכתב לה לשמה כך שטר קדושין צריך לכותבו לשמה ואם כתבו שלא לשמה וקדשה בו אינה מקודשת ואם יש בנייר שוה

פרוטה [מקודשת] כתבו לשמה שלא מדעתה וקדשה בו מדעתה הרי הלכה זו מסופקת והולכים בה להחמיר שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם כמב"ה: והכי פסק סמ"ג בשם ר"י דמעות ראשונות לאו לקדושין נתנו כרבי יוסי בר' יהודה:

דף ו.

כתב סמ"ג ואם יקשה לך והלא אין מעשה קטנה כלום דהא אמרינן בגיטין מציאת חש"ו יש בהן גזל מפני דרכי שלום תוכל לתרץ כי יש חילוק בין מציאה למתנה כי יש שם דעת אחרת שיש לקטן זכיה מן התורה:

לשון ריא"ז

הבת עד שלא בגרה הרי היא ברשות אביה ואינה מקודשת אלא מדעת אביה בין בכסף בין בשטר בין בביאה בין שקבל אביה קדושין ובין שקבלה היא מדעת אביה הרי זו מקודשת ואם נתקדשה בכסף האב זוכה בכסף קדושיה וכן אם אמר אדם לבתו צאי וקבלי קדושיך ממי שתרצה והלכה ונתקדשה לאחד אע"פ שלא ידע אביה בעת הקדושין הרי זו מקודשת שהרי מתחלה הרשה אותה בכך בגרה אינה מתקדשת אלא מדעתה והרי זו מקודשת וכן אם נשאת יצאת מרשות האב ואם נתאלמנה או נתגרשה אפילו עד שלא תבגר אינה מתקדשת אלא מדעתה והוא שהביאה סימני נערות אבל אם היא קטנה אין לה קדושין מן התורה כל עיקר אלא מד"ס הואיל ויצאת מרשות האב משעה שנשאת קדשה בשטר כשהיא ברשות אביה אל יכתוב בשטר הרי את מקודשת לי אלא הרי בתך מקודשת לי ואף על פי שהיא מקבלת השטר שהרי אינה מקבלת אותו אלא מדעת אביה וצריך שיהא ענינו של שטר לאביה אבל בקדושי הכסף כשהיא מקבלת קדושיה מדעת אביה לא יאמר לה הרי בתך מקודשת לי שהרי בדבורו הוא מקדשה ע"י הכסף (ולא) [ולה] הוא מדבר ולא (אביה) [לאביה]:

וכן פי' הטור שהוא משקל חצי שעורה:

לשון ריא"ז

בכמה כסף מתקדשת אפי' בפרוטה או בשוה פרוטה וכמה שיעור פרוטה אחת משמנה באיסר האיטלקי והאיסר הוא אחד מעשרים וארבעה בדינר והדינר הוא אחד מארבעה בסלע והסלע הוא משקל חצי אונקי' של כסף במשקל ששוקלין בו את הזהב שהוא משקל ג' מאות גרעינים של חטה ונמצא האיסר משקל ג' גרעינין של כסף ונמצא הפרוטה פחות מחצי גרעין של כסף:

ואם רוצה לקיימה צריכה קדושין אחרים ואם קדשה אחר קדושין גמורין יגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני ונושא ראשון וכתב הרמ"ה אם ילדה משני ולא גירש הראשון הולד כשר דנהי דחיישינן לקדושי ראשון להצריכה גט ולהוציאה משני אבל לא לפסול הולד ממנו מהטעם משום שמא שוה פרוטה בשום מקום וכתב הרא"ש דחומרא דרבנן בעלמא הוא דמדאורייתא אין להקדש אלא מקומו ושעתו וכן למקח וממכר והא דקרי ליה בשמעתין קדושי ספק לא שיהא בו משום ספק מדאורייתא אלא קדושי דרבנן נינהו ועשאוהו כמו ספק שאינה מותרת לאחר בלא גט וגם הראשון צריך לקדשה קדושין אחרים ודאין וכתב מיי' אם קדשה בתבשיל או בירק וכיוצא בו שאינו מתקיים אם אינו ש"פ באותו מקום אינה מקודשת כלל שהרי אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד ולא יהיה שוה שם כלום ולפי דבריו אם ידוע ששוה פרוטה בשום מקום מקודשת מן התורה אבל ר"י כתב שאפילו ידוע ששוה פרוטה בשום מקום לא הוי קדושי ודאי ולעולם הוי קדושי ספק אפילו אינה מתקיימת להוליכו למקום ששוה פרוטה וכך היא מסקנת הרא"ש כתב הרמ"ה אי קדיש במילי דלא ידעינן אי הוי שוה פרוטה בעידן קדושין או לא אזלינן בתר השתא ואי אית בה ש"פ השתא הוו קדושין ודאי עד דמתברר בסהדי דלא הוי בעידן קדושין שוה פרוטה ואם אפשר להתברר על ידי עדים שהיה שוה פרוטה בשעת קדושין חיישינן להו ולא שרינן לה אפילו העדים רחוקים מכאן הרבה לא מיבעיא אם ידוע שיש עדים שיודעין אלא אפילו יצא הקול שיש עדים שיודעים שהיה שוה פרוטה חיישינן להו אבל לא אסרינן לה ע"פ אשה או על פי קרוב שאומר שהיו יודעין שהיה שום פרוטה באותה שעה וסמ"ג כתב כמיי':

לשון ריא"ז

קדשה בדבר שאין בו שוה פרוטה אין חוששין שמא ש"פ במקום אחר אלא הואיל ואינו שוה פרוטה במקומו אינה מקודשת נתקדשה לאחר וחזרה ונתקדשה לאחר והרי קדושי ראשון לפנינו ואין בהן שוה פרוטה ואמרה יודעת אני שבשעה שקדשני הראשון היה בהן שוה פרוטה הואיל והיתה מקודשת לשני קדושי ודאי אינה נאמנת לאסור עצמה עליו אמרו בני אדם שיש עדים במקום אחר שיודעים שהיו בהן שוה פרוטה בעת הקדושין חוששין לאותו הספק משום חומר אשת איש וצריכה גט מן הראשון ואם לא נתן לה הראשון גט חוששין על בני השני משום ספק ממזרים:

דף ו:

כבר כתבנו ביבמות בפ' רבן גמליאל דאיכא מאן דפסק כנהרדעי ומיהו נרא' דהא דנהרדעי לא קאי אלא אקדושין אבל בנגידי אחריני כגון מוסר מודעא ומצער שלוחא דרבנן וכלהו אחריני גם נהרדעי מודו:

לשון ריא"ז

המקדש את האשה בביאה או שקדשה בשוק בקדושי כסף או שקדשה בלא שידוכין אף על פי שקדושיו קדושין היו מכין אותו מכת מרדות מד"ס לפי שדברי פריצות הוא כמב"ה:

כתב הרא"ש ועל נהרדעי סמכו האידנא חתנים הדרים בבית חמיהם אע"ג דרב יוסף לית ליה הא דנהרדעי דהא קאמר נגדוהו כרב וכן רב יהודה לקמן בפ' עשרה יוחסין דשמתיה להוא גברא [דצעריה] לשלוחיה ומייתי ראיה ממילתיה דרב דמנגיד למאן דמצער לשליחא דרבנן:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שגם אם פירש ואמר ד' זוזים יש בה אע"פ שלא אמר תתקדש לי בהם הרי זו צריכה גט מספק כמב"ה:

וכתב הרמ"ה דוקא דשקלתינהו ואישתיקה אבל זרק לה קדושיה אפילו לתוך חיקה ולא שקלתינהו אלא אישתקה ואזלה לעלמא שתיקה כה"ג לאו כלום היא דהא דתנן זרק לה קדושיה קרוב לה מקודשת הני מילי היכא דאתרצאי מעיקרא לאקדושי ליה אבל סתמא אפילו ספק קדושין לא הוי:

דף ז.

לשון ריא"ז

חטף סלע מידה ונתנו לה לשם קדושין אם אמרה רוצה אני הרי זו מקודשת שהרי זיכתו באותו סלע וקבלתו לשם קדושין ואם שתקה ולא אמרה רוצה אני אם [לא] שדכו שניהם מתחלה אינה מקודשת שיכולה לומר נטלתי את שלי ולא חששתי לדבריו ונראה בעיני שהשדוכין הן כגון שזה משדך עליה והיא מתרצה אע"פ שאינה רוצה ליתן לו נדוניא כמו שהוא שואל הרי אלו שדוכים הואיל ומתרצה בנשואין כמב"ה:

וכתב הרמ"ה דוקא בגזל דעלמא מקודשת לאחר יאוש דאיכא יאוש ושנוי רשות אבל בגזל דידה ולא שידך אפילו לאחר יאוש לא הוי מקודשת כיון דליכא שנוי רשות ואם גנב או גזל משלה ולא שדך אותה תחלה וכשנתנו לה אמר לה התקדשי לי בזה וקבלה אותם

ושתקה אינן קדושין אבל אם שדך תחלה או אפילו לא שדך תחלה וכשאמר לה התקדשי לי בזה ונתנו בידה אמרה אין הוי קדושין אבל אם אחר שבא לידה אמר התקדשי לי בו ואמרה אין אינה מקודשת:

לשון ריא"ז

קדשה בגזל שגזל מאחרים אע"פ שנתרצית להתקדש לו אינה מקודשת שהרי הבעלים באין ונוטלין שלהם ונמצא שלא נתן לה כלום ואם נתייאשו כבר הבעלים מזה הגזל בעת שקדש בו האשה הרי הוא כאילו מקדשה בשלו שכבר קנאתו האשה ביאוש ושנוי רשות והוא שידוע שנתיאשו הבעלים אבל אם אינו ידוע שנתיאשו אין חוששין על סתם דעתו שמא לא נתייאשו שסתם גזילה אין בה יאוש בעלים וכן סתם גניבה כמו שביאר מז"ה: כתב הרא"ש על כי ראיתי באשכנז שרגילין לקדש בטבעת שאולה נתתי את לבי לדרוש ולתור מאין הרגל זה בידם דלכאורה אינה מקודשת כיון שקבלה הטבעת אדעתא שהיא שלה ואינה שלה כי היא צריכה להחזירה לבעלים נמצא שקדשה בגזל דאחרים ואינה מקודשת וראיתי בספר החכמה בענין לקדש בטבעת שאולה נראה דלאו שפיר עבדי ובעל העיטור ז"ל כתב דהמקדש בטבעת שאולה איכא דמדמה ליה למתנה על מנת להחזיר ובאשה אינה מקודשת ואיכא מ"ד סתם שאלה ל' יום ובההיא הנאה מקודשת ומסתמא לא עבדינן בה עובדא ע"כ ובספר הדינין שחבר רבי משה הכהן ז"ל כתוב בתשובה אחת המקדש בטבעת שאולה מקודשת וכן נמצא בתשובה לרבינו שמשון ז"ל שהיא מקודשת ואני אומר אם השאילו לו הטבעת לזמן ידוע ונתנו לו רשות להשאילה לאחר לקדש בהאת האשה והודיעה שהיא שאולה בידו עד זמן פלוני ומסרו לה שהיא מקודשת בהנאת שמוש וקשוט שתוכל להתקשט בו עד זמן פלוני שמין אם יש בהנאת אותו קשוט שוה פרוטה מקודשת ואע"פ שאין גוף הטבעת שלה דכל הנאת שוה פרוטה אשה מקודשת בה מידי דהוה אמרויח לה זמנא דהלואה ונותנת מנה לאדם חשוב והיא מתקדשת לו באותה הנאה שקבל המנה ממנה אבל בענין אחר אינה מקודשת כלל בטבעת שאולה וגרע טפי ממתנה על מנת להחזיר דהיא מתנה ומקודשת מה"ת אלא דחכמים הפקיעו משום דדמי לחליפין ואיכא למימר מתקדשת בחליפין אבל טבעת שאולה אם נתנה לאחר לא קנאה האחר וגזל היא בידו אמנם נראה לי דאם אמר לו השאילני טבעת כדי לקדש בו האשה דהוי מקודשת דכיון שהשאילו אדעתא לקדש בו את האשה אנן סהדי דגמר בלבו ליתנו לו באותו לשון שיועיל לענין קדושין שתהא האשה מקודשת בו כי אדעתא דהכי מסר לו הטבעת ואם לא יועיל בלשון שאלה יהיה בלשון מתנה ולכל הפחות תכא מתנה על מנת להחזיר והויא מקודשת ויקנהו מן האשה

ויחזירנה לו או יחזיר לו דמיו וחזרת דמים הויא חזרה ועוד האריך שם בראיות ובמסקנא כתב כללא דמלתא קדשה בגזל דעלמא קודם שנתיאשו הבעלים אפילו שדיך ואמרה הן אינה מקודשת קדשה בגזל דידה ושתקה יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי אבל אי שדיך או אמרה הן אפילו לא שדיך מקודשת וכן בחוב דילה. ואם אמר לה כנסי לסלע זה בפקדון וחזר ואמר לה התקדשי לי בו בשעת מתן מעות מקודשת אפילו בשתיקה לאחר מתן מעות אמרה הן מקודשת ואי שתקה אינה מקודשת והמקדש בטבעת שאולה אינה מקודשת ואם השאילו לקדש את האשה מקודשת ואם נתנו לאדם מתנה על מנת להחזיר וקדש בו את האשה מקודשת ובלבד שהחזיר המתנה למי שנתנו או דמי המתנה:

דף ז:

ישראל שהמיר לעבודת כוכבים מן הדין יורש קרובו הישראל וכ' מיי' ואם באו ב"ד לאבד ממונו ולקונסו שלא לירש שלא להחזיק ידי עובד כוכבים הרשות בידם ואם יש לו בנים מישראל ינתן ירושת אביהם המומר להם והרא"ש כ' טוב ליתנו ביד ב"ד ואם יחזור בתשובה יתנוהו לו:[1]

שאלה להרא"ש מומר לעבודת כוכבים שנתן הירושה שהיה לו לירש מאביו לאמו ומת אביו ותבעה אמו הנכסים ויורשי בת המומר תבעו ג"כ הנכסים. תשובה הנה כתב ה"ר יהודה בספר הדינין תשובה אחת לרבינו משולם שמומר לעבודת כוכבי' אינו יורש את אביו והביא ראיה מן הפסוק ונר' לטור דקרא אסמכתא בעלמא הוא דאע"פ שחטא ישראל הוא ובנו הוא לכל דבר אבל קנם הוא שקנסו חכמים ואסמכוהו אקרא וכיון שאינו יורשו מיד כשמת אבי המומר זכתה בת המומר בנכסי אבי אביה ולא היה למומר מעולם זכייה בהם ומתנתו לא היה מתנה כלל דכיון שהפקיעו חכמים ירושתו עמדה הבת במקומו וזכתה בנכסי אבי אביה וכל טצדקי דמציא למעבד ביהדות ובגיות להעמיד הנחלה בחזקתה אין עונש בדבר:

שאלה להרא"ש ילמדנו רבינו לאה נשבית ואמה קצבה שש מאות זהובים לצורך פדיונה והרי הם מונחים ביד נאמן ואח"כ שמעה שבתה המירה לעבודת כוכבים ואמרה כיון שנטמעה בין העובדי כוכבים שיחזירו לה הממון והקהל אומרים לא כי אלא יעשו ממנו הקדש לצורך פדיון שבוים. נראה לי שאין לקהל זכות בזה הממון דכיון שבא ליד אמה זכתה בה לפדיונה דאף על פי שהמירה דלמא הדרא בתשובה ומפרקה בה אפי' אם תמות בגיותה דלמא בניה יחזרו לדת ישראל וירשו לה אלא יהיו מונחים ביד נאמן עד

[1] באתרא דאית להו הורמנא דמלכא לדון בד"י

שיוודע בעדים שמתה היא ובניה וינתנו ליורשים:
תשובה כיון שנטמעה בין העובדי כוכבים ונשאת וילדה בנים ודאי לא זכתה ממעות שנתנדבו לצורך פדיונה ולא יזכו בניה אחריה דאדעתא דהכי לא התנדבו ב"י שתאכלם בגיותה שהרי לא התנדבו אלא לפדיונה הלכך לא זכתה בהם השבויה ואם היה אפשר להחזיר לכל אחד מה שנתן זהו היותר נכון והיושר כי התנדבו לצורך פדיונה לא יצאו מרשותם עד שתפדה אבל זה א"א כי יוציאו יותר מן הקרן להחזיר לכל אחד ואחד מה שנתן הלכך יעשו בו צרכי רבים ויותר הוא טוב לפדיון שבוים כאשר אמרו הקהל ויהיה הקרן קיים אם תוכל לפדות באחרית הימים אותה שבויה שתפדה בהם:
פרש"י כשילדתן בקדושה אז רוח חכמים נוחה הימנו וקשה מעובדא דאיסור גיורא שהיה לו פקדון ביד רבא ולא היה רבא רוצה להחזירו לרב מרי בנו אלא היה רוצה לזכות מן ההפקר וכי לא היה רוצה שיהיה רוח חכמים נוחה הימנו. והיה אומר ר"ת דגבי הלואה שעשה הגר לו טובה רוח חכמים נוחה הימנו אם החזיר לבניו שלא ישלם רעה תחת טובה אבל גבי פקדון הנפקד עשה טובה למפקיד שטרח לשמור פקדונו אי נמי שאני רב מרי שרחל אמו נתעברה מאיסור בגיותו ולא חשיב גר כלל דבדיני האומות נמי אם היו שניהם חוזרים לא היה יורש את אביו דאינו בכלל גר יורש את אביו דבר תורה דבתר אימא שדינן ליה אבל כששניהם עובדי כוכבים גמורים שאם היו חוזרים היה יורש את אביו שייך התם רוח חכמים נוחה הימנו:

דף ח.

ובהגביה רבו אותו כתב מיי' שג"כ קנאו בהגבהה ואיני יודע למה שדברי יחיד הן דרבי שמעון קאמר לה אבל לרבנן לא קנאו בהגבהה וכתב הרא"ש דוקא במלאכת של שמוש גופו אבל במלאכה אחרת כגון שתפר לו את בגדיו או עשה לו אחת מהמלאכות לא קנאו וצריך שתהיה החזקה בפני רבו או אפי' שלא בפניו אם יאמר לו לך חזק וקני:
לשון ריא"ז
וכיצד בחזקה התיר לו מנעלו העבד לרבו או שהנעיל לו או שהוליך לו כליו אחריו לבית המרחץ או שהפשיטו והרחיצו סכו גרדו הלבישו הגביהו על כתפו הרי זה חזקה וכן בכל ענין ששימש העבד גופו של רבו כיוצא באלו הענינים אבל אם עשה לו שאר העבודות שאינן תשמיש גופו או ששלח כליו על ידו למרחץ ולא הוליכו אחדיו אינה חזקה ולא קנה העבד בכך הגביהו הרב לעבד לא קנאו שאין הגבהה קונה בעבדים אלא בשאר מטלטלין וכן אם בא אדם על שפחה כנענית לקנותה לא קנאה בביאתו. וגבי כל הקונה

ע"ע כקונה אדון לעצמו כתב הרא"ש יראה דדוקא בע"ע האמור בפסוק שיוצא בשש אבל שכיר שנה שכיר חדש שכיר שבת שכיר יום לא אמרי' הכי כדאיתא בפרק הפועלים מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק במתיקה הכל כמנהג המדינה ואפילו בע"ע אם יתנה הכל לפי תנאו כדאיתא בפרק הפועלים שאמר רבי מתיא לבנו עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית:
עיין פרק השולח:

דף ח:

ר"ת כתב דבחליפין נמי קונה את עצמו מיד האדון אם יש לו כלי לעשות בו חליפין כגון שנתנו לו ע"מ שיצא בו לחירות והרמ"ה כתב דחליפין לא מהני אלא לאפקועי שעבודא אבל לא לאפקועי איסורא ודוקא דלית בהו ש"פ אבל אי אית בהו ש"פ מהני אף לאפקועי איסורא וה"מ בחליפין הניתנין בתורת דמים אבל בסתם חליפין הניתנין על מנת להחזיר מספקא לן אי כשוה כסף דמי ומהני לאפקועי איסורא דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה או לא כשוה כסף דמי מידי דהוי אקדושי אשה דמהני בה כסף ושוה כסף ולא מהני בה חליפין הניתנין ע"מ להחזיר אע"ג דאית בהו שוה כסף ה"ה נמי הכא ואי סבירא לן דלאו כשוה כסף דמי ולא מהני אלא לאפקועי שעבודא עבדינן לחומרא דאיסורא הוא ודינא הוא דכייפינן ליה לאדון או ליורשיו אם מת הוא למכתב ליה גט שחרור מידי דהוה אמפקיר עבדו והרא"ש כתב כדברי ר"ת:

דף ט.

יציאת העבד בראשי אברים נוהג בכל מקום ובכל זמן ומיהו קנס הוא וצריך בית דין מומחין לפיכך אין דנין אותו עתה שהרי אין מקבלין עדות לדונו ואם יודה מעצמו פטור אע"ג שהוא תפוש שהרי הוא מוחזק בגופו אפ"ה כתב הראב"ד שאינו מועיל ואם יודה יפטר אבל הרמב"ן כתב שאין הודאתו פוטרת אלא בב"ד והאידנא ליכא ב"ד מומחין וה"ל כמודה חוץ לב"ד שאינו פטור מקנם הלכך כיון שהוא תפוס מהני אע"פ שמודה וכן היא מסקנת הרא"ש:
כתב מיי' בכל אלו אינו יוצא לחירות עד שיעשה האדון בכוונה לפיכך כוון לזרוק אבן לבהמה ונפלה בעבד וחתכה אצבעו או הפילה שינו אינו יוצא לחירות וכן הושיט ידו למעי שפחתו וסימא עין עובר שבמעיה אינו יוצא לחירות אבל אם היה רבו רופא ואמר

לו כחול עיני וסמאה יוצא לחרות שהרי כוון לאבר ולדעת התוס' גם בזורק אבן לבהמה ונפלה בעבד יוצא לחירות:

דף ט:

כתב הרא"ש בפרק המוכר את הספינה כתבתי דין מסירה אי בעינן שימסור המוכר ללוקח מיד ליד או שיאחוז בה הלוקח במצות המוכר גם כתבתי שם הא דקתני בהמה גסה נקנית במסירה היינו אף במסירה וכ"ש במשיכה:

כתב הרמ"ה שגמל וחמור שניהם נקנין בין במשיכה בין בהנהגה אבל הרא"ש כתב דוקא גמל במשיכה וחמור בהנהגה אבל גמל בהנהגה וחמור במשיכה איכא חד מינייהו דלא קני ולא ידעינן הי מינייהו קני והי לא קני הלכך במכר ובמתנה לא קני חד מינייהו דאוקי ממונא בחזקת מריה ובמציאה והפקר קנו שניהם וברכיבה שרוכב עליה אינו קונה אא"כ מנהיגה ברגליו ושנים שרוכבים עליה ומנהיגים ברגליהם קונין שניהם זה כזה ולא אמרינן שהראשון עקר והשני טפל לו וכן אם אחד רוכב ומנהיג ברגליו והשני מנהיג לבד קנו שניהם ומיי' כתב שברכיבה לחוד קונה וכן דעת רבינו והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

מה היא מסירתה י"א שצריך המוכר למוסרה מידו ליד הלוקח וי"א שאין צריך למוסרה מידו לידו רק שיאחוז בה ברגלה או במשאו או באוכף שעליה במצות המוכר אפילו שלא בפניו אם אמר ליה לך חזק וקני ולזה הסכים הרא"ש:

דף י.

וכתב מיי' וכן הרמ"ה וכן הדין אם התנה המוכר בזה אז הדבר תלוי בו אם ירצה יגמור המקח מיד בנתינת הכסף ואם לא ירצה יחזור בו עד שיכתוב השטר ואינו תלוי בלוקח:

דף י:

ובזכו לו וכתבו לו השטר שחוזר בשטר כתב ר"ת דוקא בשטר מתנה אבל אם הוא שטר מכר כשזכו לו בשדה כותבין לו שטר בעל כרחו ור"י פירש דאפילו בשטר מכר אין כותבין בלא דעת המוכר אלא שהלוקח יכול לחזור בו ולומר לא קניתי אלא ע"מ שתכתבנו לי שט"מ ומיהו גם המוכר יכול לחזור בשטר אם יקבלנו הלוקח בלא שטר וכן דעת הרא"ש וה"ר יונה כתב וחילק בין זיכה לו ע"י אחר ובין זוכה הוא בעצמו שכתב אע"פ שחוזר בכתיבת השטר אם הוא מכר אינו יכול לחזור בו מאחריותו ואם מתנה אם אמר שדה זו אני נותן לך באחריות לך חזק וקני מתחייב באחריותו וכמו שמתחייב

באחריותו ע"י שטר כך מתחייב נמי באחריות ע"י חזקה למגבי מבני חרי אבל לכתוב לו השטר אינו מתחייב דה"ל קנין דברים וי"א דאפילו בכתיבת השטר נמי מתחייב כשמחזיק הלוקח או המקבל בעצמו והא דאמרינן שחוזר בשטר היינו כשאומר לעדים זכו לפלוני אבל באומר ללוקח או למקבל עצמו זכה ואכתוב לך שטר אינו יכול לחזור בו:
שאלה להרא"ש ראובן שקנו מידו שנתן לשמעון בית והעדים עשו כתב זכירה על זה וחתמו עליו וכשבאו לכתוב השטר מיחה הנותן שלא יכתבו השטר אם יכול לעכב אם לא:
תשובה יראה שיכול למחות אע"ג דסתם קנין לכתיבה עומדת ה"מ סתמא דמסתמא ניחא ליה למקנה שיכתבו שטר לקונה אבל אם מיחה לא כתבינן ואי משום שכבר כתבו הזכירה רשב"ם פי' אפילו נכתב שטר גמור ונחתם יכול לחזור עד שלא בא לידי המקבל מתנה ובמקומות נוהגין שהעדים אומרים למקנה בשעת הקנין דע כי נכתוב השטר ולא תוכל למחות בנו ואפילו קנו מידו על השטר שאמר בפירוש אני מקנה לכתוב השטר ולא אוכל לחזור בי למחות בסופר מלכתוב ובעדים מלחתום עדיין יכול לחזור בו דהאי קנין דברים בעלמא הוא ואין קנין חל עליו שאין כאן שעבוד נכסים שיחול הקנין עליו דבשטר מתנה אין משעבד נכסיו ואפי' המקנה לחבירו שיכתוב שטר על מכר נמי קנין דברים הוא שכבר נשתעבדו לו נכסיו משעת מכירה הלכך אין תקנה שלא יוכל לחזור בו עד שיבא השטר ליד המקבל מתנה ע"כ וי"א שאם אמר כתבו וזכו לו בשטר שמיד שכתבוה זכו לו ואינו יכול לחזור בו והרמ"ה כתב דאפ"ה יכול לחזור בו דבההיא שעתא אכתי ליתיה לשטריה ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם והכי מסתבר:
כתב הטור ואפילו מטלטלי דניידי משתעבדי ואפילו בקרקע כל שהוא יכול לשעבד כל מטלטלין ואם אין קרקע ללוה והמלוה זיכה לו בתוך שדהו בקנין או באחד מהקנאות שקונין בהם קרקעות או שהשאילו או השכיר לו קרקע כל שהוא ה"ז מקנה ע"ג כל מטלטלין שירצה וא"צ לסיים המקום שמקנה אגביה המטלטלין ואם אין קרקע ללוה וגם אין למלוה להשאילו או להשכירו יכתוב הקניתי לו ד' אמות קרקע בחצרי ואגבן הקניתי המטלטלין לו ואע"פ שאין אנו יודעים לו קרקע הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ולא מחזי כשקרא שאפשר שיהיה לו קרקע במדינה אחרת ואין אנו יודעים בה:
ומיי' כתב שאם הם בתוכו א"צ שיאמר קנה לך אגביו המטלטלין והראב"ד השיג עליו וכתב כסברא ראשונה וכן יראה מדברי הרא"ש:
כתב הרא"ש ה"ג ברוב ספרים הב"ע לדמי הכי נמי מסתברא דאי ס"ד מאה צאן ומאה חביות ניקנינהו ניהליה בחליפין אלא מאי לדמי נקנינהו ניהליה במשיכה אלא מאי איית

לך למימר דליתא למקבל מתנה ה"נ דליתא למקבל מתנה וכתב הר' שמעיה וכן כתב הריב"ן דיש לדקדק משמועה זו דאין מועיל קנין סודר שלא בפני הקונה לו בחליפין על ידי אחר. ופליאה הוא בעיני רש"י שהרי מעשים בכל יום שקונין בסודר שלא בפני המקבל מתנה. ויש גרסא אחרת אלא מאי לדמי ונקנינהו ניהליה במשיכה דליתיה למקבל מתנה ונזכינהו ניהליה אגב אחר וכו' וכן הגיה רש"י בפירושי כתב ידו וגירסא זו עיקר. וכן מוכיח בכוליה תלמודא דקנין סודר מועיל מה שהעדים קונין מן המקנה בשביל הקונה. ולכך הורגלו לעשות קנין בסודר של עדים שלא בפני הקונה לפי שרוב הקנינים הם שלא בפני הקונה ועוד האריך בראיות.

כתב הטור [סי' קצב] אם היו בשכירות והחזיק באחד מהן קנה את כולן וכשם שקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות הקרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה לזמן השכירות היו מקצת הקרקעות במקח ומקצת בשכירות כיון שהחזיק באחד מהן בין בשל מכר בין בשל שכירות ונתן המעות קנה את כולן וכ' מיי' דה"ה נמי אם היו של מתנה קונה בחזקת אחד מהן את כולן ולפי זה אינו קונה בחזקת שדה אחד אלא כדי שיעור שקונה המחזיק בנכסי הגר כאשר יתבאר במקומו בע"ה:

דף יא.

כל מי שנתחייב שבועה בבית דין אפילו מדרבנן מגלגלים עליו לישבע על כל דבר שאם היה מודה בו מתחייב ממון אבל אם אין בו חיוב ממון אלא שבועה כגון שאמר לו נשתתפת עמי ונתחייבת לי שבועה וזה אומר לא נשתתפתי עמך אם נתחייב לו שבועה ממקום אתר אין מגלגל עליו שלא נשתתף עמו:

כתב הטור על טענת ספק של תובע מגלגלין ובלבד שיהיה רגלים לדבר כמו סוטה שהרי קינא לה ונסתרה ושבועת השותפין הא לאו הכי לא:

וז"ל הרא"ש נראה שלא על כל הספקות גלגלים שאם נתחייב אדם לחברו שבועה אינו יכול לגלגל עליו ולומר השבע לי שלא גנבת לי שום דבר מעולם אלא דוקא ספק שיש לו לחוש קצת כגון שהיה שותפו או אריסו כגון האי גוונא אמרינן בסוף פרק כל הנשבעין דמגלגלים וכן בסוטה שאנו למידין ממנה יש לחוש לזנות שהרי מתחלה קינא לה ונסתרה:

דף יא:

כתב מיי' דין העניים והנדרים אינו כדין הדיוט שאילו אמר מה שתלד בהמתי יהיה הקדש או אתננו לצדקה או יהיה אסור עלי אע"פ שאינו מתקדש לפי שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם מ"מ חייב לקיים דבריו משום כל היוצא מפיו יעשה והואיל וכן הוא אם צוה אדם כשהוא שכ"מ ואמר כל מה שיוציא אילן זה או שכר בית זה ינתן לעניים זכו בו העניים ויש גאונים שחולקין ואומרים שלא זכו בו העניים אלא בדבר שהדיוט זוכה בו לפיכך לא יזכו בדבר שלא בא לעולם ואין דעת הטור נוטה לדבריהם ודעת הרא"ש נוטה לדעת הגאונים שכתב מי שאמר חוב שיש לי על פלוני יהיה הקדש או לעניים לאו כלום הוא שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אא"כ יאמר חוב שיש לי על פלוני כשיבא לידי אתננו לעניים או לצדקה אז חייב לקיים דבריו וצריך להקדישו או ליתנה לצדקה כשיגבנו. והראב"ד השיג עליו וכת' אם חייב אדם עצמו ואמר אתן כך וכך מהפירות שיצאו בכרם שלי וכן כל כיוצא בזה הרי חייב עצמו ויתן אבל אם אמר ינתן כך וכך מפירות שלא באו לעולם או שאמר לבניו תנו לא קנו עניים:

שאלה להרא"ש ששאלת אדם שקנה קרקע אדעתא שיעשנו הקדש ואחר שקנאו נמלך ולא רצה להקדישו אי אמרינן בזה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. תשובה אם קנה אדעתא שיעשהו הקדש ולא הוציא בפיו כלום הוי דברים שבלב ואמר שמואל גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו אע"ג דכתיב כל נדיב לב עולות הא אמרי' חולין מקדשים לא ילפינן והאידנא כל הקדש יש לו דין חולין שאין הקדש עתה לבדק הבית ואינו אלא לצדקה הלכך צריך להוציא בשפתיו וכן אמר קרקע זו לכשאקננו יהיה הקדש אינו כלום שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אבל אם אמר לכשאקננו אקדישנו או אתננו להקדש הוי עליו נדר וצריך לקיים נדרו:

דף יב.

לשון ריא"ז

ואם מלמדו לסחורה ולהתעסק בתגרות ה"ז כאילו מלמדו אומנות:

כתב הרא"ש ז"ל ואין לברך להכניסו בבריתו וכ"כ הרב הברצלוני בשם רב האי ז"ל ב"ד שמלין במקום שאין אב הכל מברכין להכניסו והר"ב כתב שאין מברכין:

תקון גאונים לסדורי מנהגא דפדיון וברכתא דיליה הכי. מייתי ליה אבוה קמי דכהנא ומודע ליה דבכור פטר רחם הוא ולשיילי' כהנא מאי בעית טפי ברך בוכרך דין או חמש סלעין דמחייבת למפרקיה בהו ולהדר ליה ברי בוכרי בעינא טפי והילך ה' סלעים

בפורקניה ובהדי דיהיב להו בידיה מברך אקב"ו על פדיון הבן בא"י אמ"ה שהחיינו וכו' והדר מזגי לכהנא כסא דחמרא ומייתי אסא ומברך כהנא בפ"ה בורא עצי בשמים בא"י אמ"ה אשר קדש עובר במעי אמו ולארבעים יום חלק אבריו מאתים וארבעים ושמנה אברים שיש בו ונפח בו נשמה כדכתיב ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה עור ובשר הלבישו ובעצמות וגידין סככו כדכתיב עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידין תסוככני וצוה לו למאכל ולמשתה וזימן לו שני מלאכי שרת לשומרו במעי אמו כדכתיב חיים וחסד עשית עמדי אביו אומר זה בני בכור ואמו אומרת זה בני בכורי שבו פתח הקב"ה דלתי בטני ה' סלעים נתחייבו ליתן לכהן בפדיונו כדכתי' ופדויו מבן חדש תפדה בערכך חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה השקל ונאמר אך פדה תפדה את בכור האדם כשם שזכה בכור זה לפדיון כך יזכהו ה' לתורה ולחופה ולמע"ט בא"י מקדש בכור ישראל לפדיונו ומברך הכהן את הבן ומחזירו לאביו ולאמו וכי פריק אינש נפשיה מברך אקב"ו על פדיון בכור ונהגו לברך ברכה זו בארצות הללו וכתב הרא"ש ובאשכנז ובצרפת לא נהגו לברכה ולא מצינו שמברכין שום ברכה שלא נזכרה במשנה או בתוספתא או בגמרא כי אחרי סדור רבינא ורב אשי לא מצינו שנתחדשה ברכה. וגם ראשית הברכה איני מבין אשר קדש עובר במעי אמו אי קדושת בכור קאמר בפטר רחם תלה רחמנא ומותר להטיל מום בבכור קודם שיצא רובו. והאריך על זה רבינו ירוחם ז"ל:

כתב מיי' אשה שלמדה תורה יש לה שכר אבל לא כשכר האיש מפני שאינה מצווה וכל העושה דבר שאינו מצווה עליו אין שכרו כשכר המצווה ועושה ואע"פ שיש לה שכר צוו חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה מפני שרוב הנשים אין דעתם מכוונת להתלמד ומוציאין דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתם אמרו חכמי' כל המלמד לבתו תורה כאילו מלמדה תפלות בד"א בתורה שבכתב אבל בתורה שבעל פה לא ילמד אותה בתחלה ואם מלמדה אינו כמלמדה תיפלות:

כתב הטור לעולם ילמד אדם תורה ואח"כ ישא אשה שאם נושא אשה אין דעתו פנויה ללמוד ואם א"א לו בלא אשה שיצרו מתגבר עליו ישא אשה תחלה וכתב הרא"ש שאם א"א לו ללמוד אם ישא אשה ילמוד ואח"כ ישא אשה וקצבה לאותו למוד לא ידענא ולא יתכן לבטל מפריה ורביה כל ימיו שלא מצינו זה אלא בבן עזאי שחשקה נפשו בתורה: וכתב הרא"ש דוקא שעברו עליו עשרים שנה ואינו רוצה לישא ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה ומיהו מי שא"א לו ללמוד אם ישא אשה אין חייב לישא בשנת כ'. לשון מיי' ואם עסק בתורה וטרוד בה ומתיירא לישא אשה כדי שלא יטרד במזונות ויתבטל מן התורה מותר להתאחר שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכ"ש בת"ת מי

שחשקה נפשו בתורה תמיד כבן עזאי ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו:

כתב הטור חייב לקבוע לו זמן לת"ת ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה ומי שא"א לו ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני טורד הזמן יספיק לאחרים הלומדים ותחשב לו כאילו הוא לומד בעצמו כמו שדרשו חכמים בפסוק שמח זבולון בצאתך וישששכר באהלך:

דף יב:

כתב הטור וחייב לשלש למודו שליש בתורה שליש במשנה ושליש בתלמוד פירוש תורה שבכתב כמו תורה נביאים וכתובים משנה הוא תורה שבע"פ ותלמוד הוא שיבין וישכיל אחרית הדבר מראשיתו ויוציא דבר מתוך דבר וידמה דבר לדבר וידון במדות שהתורה נדרשת עד שידע היאך עיקר המצוה והיאך יוצא האסור והמותר וכיוצא בזה בדברים שלמד מפי השמועה כיצד היה בעל אומנות יעסוק במלאכתו שלש שעות ביום ובט' שעות בתורה יקרא ג' מהם תורה שבכתב ובג' תורה שבע"פ ובג' יבין דבר מתוך דבר:

וכתב מיי' בד"א בתחלת למודו של אדם אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבע"פ יקרא בעתים מזומנין תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד כפי רוחב לבו וישוב דעתו ור"ת פירש דאנו סומכין אהא דאיתא בסנהדרין תלמוד בבלי בלול במקרא ובמשנה ובתלמוד ובו אנו יוצאין י"ח:

לשון ריא"ז

לעולם ישלש אדם את ימיו ללמוד שליש מקרא שליש משנה ושליש תלמוד שהוא באור משניות ודקדוקיהן מי שקרא ושנה ולא שמש ת"ח ללמוד מהן תלמוד ה"ז עם הארץ ואם בא להורות הלכה מתוך משנתו ה"ז מכלה העולם מי ששנה משנה ולא קרא מקרא ה"ז בור לא קרא ולא שנה ה"ז כבהמה העוסק במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה שנוטלים עליה שכר בתלמוד אין לך מדה טובה ממנה:

כתב מיי' ממזר חייב בכבוד אביו ואמו ומוראן אע"פ שהוא פטור על מכתן וקללתן עד שיעשו תשובה אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתירא ממנו ונראה לטור כיון שהוא רשע אינו חייב בכבודו כדאמרינן גבי הניח להן אביהן פרה גזולה חייבים להחזיר מפני כבוד אביהן ופריך והא לאו עושה מעשה עמך הוא פירוש ואין חייבין בכבודו ומשני בשעשה תשובה ולא הספיק להחזירו עד שמת אלמא כל זמן שלא עשה

תשובה אינן חייבין בכבודו וכן כתב סמ"ג דעד שלא עשה תשובה פטור ממוראן ומכבודן מאחר שעובר במזיד והוכיח אותו ולא שב מרשעו:
כתבו מיי' וסמ"ג אפי' זרק כיס של הבן לים ור"י פי' למאי דפסקינן שא"צ לכבדו משלו ודאי אם זורק כיס של הבן יכול למונעו ואם של אב אינו יכול למונעו אפי' שעתיד ליורשו כתב הרמ"ה הא דבארנקי של בן מצי לאכלומי דוקא מקמי דשדייא ליה דאפשר דממנע ולא שדי ליה אבל בתר דשדייא אסור לאכלומי דמאי דהוה הוה והשתא כי שתיק כבוד שאין בו חסרון הוא ומחייב בגויה ודוקא לאכלומי אבל למתבעי לדינא שרי לאתבועי:
לשון ריא"ז
עד היכן כבוד אב ואם עד כדי שיטול אביו ממונו שראוי הבן ליורשו וישליכנו לים בפניו ואינו מכלימו:

דף יג.

וחייב לעמוד מפניו כתב מיי' האב שהיה תלמיד לבנו אין האב עומד לפני הבן ולא עוד אלא הבן עומד לפני אביו אע"פ שהוא תלמידו והרא"ש כתב שכל אחד עומד בפני השני:
לשון ריא"ז
וכשם שחייב לכבד את אביו בחייו כן מכבדו במותו כיצד היה אומר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו וכשמזכירו לאחר י"ב חודש אומר זלה"ה. ונראה בעיני שלא אמרו כן אלא כשמזכירו בפיו אבל במזכירו בחתימתו אפילו תוך שנים עשר חדש אומר זלה"ה שהרי חתימתו מתקיימת אפילו לאחר י"ב חדש:
פי' מקום המיוחד לו לעמוד שם בסוד זקנים עם חבריו לעצה והרמ"ה כתב דהוא הדין במקום המיוחד לו להסב בביתו:
פרש"י אם היה תולק בדבר הלכה לא יאמר נראין דברי פלוני והרמ"ה כתב זה א"צ דהיינו סותר את דבריו אלא אפילו נראין לו דברי אביו אין לומר נראין דברי אבא שנראה כמכריע דברי אביו אלא אם יש לו תשובה להשיב על החולקין ישיב:
כ' מיי' לא יקראו בשמו לא בחייו ולא במותו אלא אומר אבא מרי. היה שם אביו או שם רבו כשם אחרים משנה את שמם והטור כתב שאין ליזהר בכך אלא בשם שהוא פלאי שאין הכל דשין בו אבל השמות שקוראין בו כל העם כגון אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן וכיוצא בהם בכל לשון ובכל זמן קורא בהן לאחרים ואין בכך כלום ע"כ. ותימה על מה שכתב שאם אחרים ששמם כשם אביו שאין לקרותן בשמם:

לשון ריא"ז

אי זהו מורא ואי זהו כבוד מורא לא עומד במקומו שלא יעמוד במקום שממתיק אביו סוד עם חבריו וכן לא ישב במקום המיוחד לאביו ולא יסתור דבריו וכן כשחולק אביו עם אחד לא יכריענו לומר שנראין דברי פלוני מדברי אביו חכם שיושב ודורש כשמזכיר אביו אומר כך אמר אבא מרי כך אמר רבי ואינו מזכירו בשמו והתורגמן שלו שמשמיע דבריו לעם מזכיר שם אביו של חכם או שם רבו של חכם לומר כך אמר רבי פלוני הואיל ולא היה רבו של תורגמן:

ואם אין לבן אינו חייב לחזר על הפתחים להאכיל לאביו אבל חייב לכבדו בגופו אע"פ שמתוך כך בטל ממלאכתו ויצטרך לחזר על הפתחים וכתב הרמ"ה דוקא דאית ליה לבן ממונא לאתזוניה ביה ההוא יומא אבל אי לית ליה לא מחייב לבטל ממלאכתו ולחזר על הפתחים וישמשו בשאר דברים שהשמש משמש בהן את רבו וחייב לכבדו בשאר דרכיו במשאו ובמתנו ועשיית חפציו:

דף יג:

ר"ח הביא ראיה מן הירושלמי מעובדא דר' יונתן שכפה את הבן לזון את האב וקאמר התם הלואי ברירא לן כל שמעתתא כהדין שכופין את הבן לזון את האב וכתב עליו הרא"ש שאין כ"כ ראיה משם דהתם בכותב נכסיו לבניו מיירי ואהכי מייתי לה בפרק נערה שנתפתתה ועוד הביא ראיה מההיא דתני רשב"י מצינו שהקפיד הקב"ה על כבוד אביו ואמו יותר מעל כבודו בכבודו הוא אומר כבד את ה' מהונך אם יש לך ממון חייב ואם לאו פטור בכבוד אב ואם כתיב כבד את אביך ואת אמך בין יש לו בין אין לו ואפילו הוא מחזר על הפתחים והא דקא אמרי' דקא מחזר על הפתחים לא שיכבדהו משלו דהא קי"ל משל אב אלא בגופו מכבדו ובטל ממלאכתו ומתוך כך מחזר על הפתחים:

לשון ריא"ז

ואי זהו כבוד מאכילו ומשקהו ומלבישו ומכסהו מממון האב ואע"פ שהוא מתבטל ממלאכתו אבל אינו חייב להאכילו משלו היה אביו עני והיה בידו ממון עניים כגון קופה של צדקה או מעשר עני מפרנס את אביו ממנו כשאר העניים ואם היה הבן עשיר כופין אותו לפרנס את האב משלו שהרי הוא חייב לעשות צדקה מממונו כמב"ה:

כתב הרא"ש בתשובה האב שצוה לבנו שלא ידבר עם פלוני שלא ימחול לו על מה שעשה לו עד זמן קצוב והבן היה רוצה להתפייס עמו אלא שחושש לצוואת אביו אין לחוש לצואתו שאסור לשנוא לשום יהודי אם לא שיראהו עובר עברה והאב שצוהו לו

לשנוא לאו כל כמיניה להעבירו על דברי תורה:

לשון ריא"ז

אמר לו אביו השקני מים ויש עליו מצוה לעשות אם אפשר למצוה שתעשה ע"י אחרים תעשה המצוה ע"י אחרים וילך הוא בכבוד אביו ונראה בעיני שאם מתכוין אביו לזלזל במצות לא ישמע לו שאין אדם חייב על כבוד אביו ואמו אלא לעשות רצון קונו אבל אם רואה שדעת אביו לבטל רצון קונו חייב להוכיח את אביו דרך כבוד להחזירו מדעתו ואם אינו חוזר בו אינו חייב בכבודו ועל כזה נאמר ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך וכן אם אמר לו אביו לבנו כהן להטמא למתים כגון שהיה צריך להאכילו במקום טומאה או שאמר לו שלא להשיב אבדת אחיו אלא יתעסק בו או שאמר לו לחמר אחר בהמתו בשבת לא ישמע לו אע"פ שהוא מתכוין לכבוד אביו שנאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' כלכם חייבים בכבודי וכן אם רואה אביו ואמו שהן בעלי דעות רעות ומצערין אותו יותר מדאי ישמט מלפניהם ויצא ומעשה בחכם אחד שהיתה לו אמו זקנה ואמרה לו עשה לי תכשיטין ועשה לה ואמרה תשיאני בעל אמר לה אני אחזר אחריו והיתה מצערתו יותר מדאי הניחה והלך לארץ ישראל:

לשון ריא"ז

והאב שמחל על כבודו כבודו מחול ואם היו אביו ואמו מוזגין לו את הכוס יקבל מהן שרצונו של אדם הוא כבודו ואם היה אביו בן תורה יקבל מאמו ולא יקבל מאביו וכן הרב שמחל על כבודו כבודו מחול ואפילו נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול ומעשה ברבן גמליאל שהיה נשיא והיו החכמים מסובין בבית המשתה של בנו והוא עומד ומשקה אותם שכן מצינו באברהם שהיה גדול הדור כתוב בו והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו ואע"פ שלא נדמו לו אלא כערביים ואעפ"כ כשרבו מושיט לו ידו ראוי להדרו לעמוד מפניו:

ולדבר מצוה כבודו מחול כמו שעשה אגריפס המלך שעמד וקבל ספר תורה וקרא מעומד ושבחוהו חכמים אמרו על יהושפט מלך יהודה כשהיה רואה ת"ח היה עומד מכסאו ומחבקן ומנשקן וקורא להם רבי רבי מרי מרי ועליו נאמר ואת יראי השם יכבד ואינו ראוי לעשות כן אלא בצנעא אבל בפרהסיא אינו רשאי המלך לזלזל בכבודו וכן הנשיא ראוי לו לנהג נשיאתו ברמים ולזרוק מרה בתלמידים וכן צוה רבינו הקדוש לבנו בשעת פטירתו:

כתב סמ"ג כל שיבה דמיירי בישראל שאינו מוחזק רשע אבל במוחזק רשע שאת פני רשע לא טוב ומדפסק רבי יוחנן כאיסי דקא אמר כל שיבה במשמע למדנו שגם הלכה

כרבי יוסי הגלילי דאמר והדרת פני זקן זה שקנה חכמה אפילו יניק וחכים ולא כת"ק דמצריך שיבה וקימה ומיי' נמי הכי פסק וכן הטור אמנם יש פוסקים כרבינו דפסק כת"ק:

לשון ריא"ז

חייב אדם לכבד תלמידי חכמים ולעמוד מפניהם שנאמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן אין זקן אלא חכם כמו שכתוב אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו ותינוק חכם אין חייבין לעמוד מפניו:

כתב מיי' תלמיד היושב לפני רבו תמיד אינו רשאי לעמוד מלפניו אלא שחרית וערבית שלא יהא כבודו מרובה מכבוד השכינה והם דברי רבי אבהו דאמר אין תלמיד חכם רשאי לעמוד לפני רבו אלא שחרית וערבית שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים והרא"ש כתב כרבינו ולא הביא דברי רבי אבהו וסבירא ליה לרבינו דהלכה כרבי אליעזר שלא נתן קצבה לדבר וגם רבי עקיבא השוה מוראם למורא שמים דדריש את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים ואם אדם מקבל שכינה כמה פעמים ביום צריך לעמוד באימה ובמורא:

דף יד.

כ' סמ"ג מכאן מדקדק רא"ם דאין חיוב מה"ת לעמוד אא"כ הוא רבו מובהק והיינו דתנן במס' אבות הלומד מחבירו פרק אחד צריך לנהוג בו כבוד וכן בפ"ב דב"מ ת"ח שבבבל עומדים זה מפני זה אמנם מד"ס צריך לעמוד בפני כל ת"ח אפילו אינו רבו וכתב הטור ואפילו אם הוא עוסק בתורה צריך לעמוד דליתא לדר' אליעזר דאמר אין ת"ח רשאי לעמוד לפני רבו בשעה שעוסק בתורה והר"ר פרץ כתב שאם הוא מופלג בחכמה אפילו אינו רבו דינו כרבו מובהק וכן רבו מובהק ואפילו אינו מופלג בחכמה ואם אינו רבו כלל וגם אינו מופלג ומובהק בחכמה פטור ומיהו כיון שהוא חכם קצת נכון לעשות הידור ומיי' כ' מי שגדול ממנו בחכמה וראוי ללמוד ממנו אפילו לא למדו כלום צריך לקום מפניו ולנהוג עמו כתלמיד עם רבו ואם אינו גדול ממנו ולא למדו כלום א"צ לקום מפניו אבל צריך לעשות לו הידור ומי שהוא חסיד ובעל מעשים הכל צריכין לעמוד מפניו אפילו הגדולים ממנו בחכמה הרבה:

לשון ריא"ז

ת"ח שהוא בעל מריבות ובעל קנטורים ועושה מחלוקות עם בני אדם שלא לשם שמים

אינו ראוי לעמוד מפניו ומעשה בשני חכמים שעבר לפניהם חכם אחד ואמר אחד לחבירו שלא לעמוד מפניו מפני שהיה בעל מחלוקת כמו שמבואר בסוף פרק כל הגט: עיין בסמוך דברי סמ"ג כתבו מיי' מי שהוא זקן מופלג בזקנה אע"פ שאינו חכם עומד לפניו ואפילו הוא חכם שהוא ילד עומד בפני הזקן המופלג בזקנה ואינו חייב לעמוד כדי קומתו אלא כדי להדרו ואפילו זקן עובד כוכבים מהדרים אותו בדברים ונותנים לו יד לסומכו ע"כ וכתב הטור ואיני יודע למה כתב שאינו חייב לקום מפני הזקן מלא קומתו דהא מהך קרא ילפינן זקן וחכם וכמו שצריך לקום מפני חכם מלא קומתו כך צריך לקום מפני הזקן ואפשר שלא אמר שא"צ לעמוד לפני הזקן מלא קומתו אלא ילד חכם שכיון שצריכין לנהוג בו גם כן כבוד אין לו להתבזות לקום מפני הזקן אלא יעשה לו הדור אבל כל אדם צריך לקום מפני הזקן מלא קומתו והכי מסתבר נמי בשני חכמים או בשני זקנים שאין אחד צריך לקום מפני חבירו אלא יעשה לו הידור:

כתב רשב"ם שאם אין שם לא מופלג בחכמה ולא מופלג בזקנה שלעולם חכם קודם והרא"ש כתב ונראה בעיני דהיכא דלא מופלג לא האי בחכמה ולא האי בזקנה דבכל מקום הלך אחר זקנה מדאמר רב אשי היכא דשניהם מופלגין שהולכין בישיבה אחר חכם ובמסיבה אחר הזקן מכלל דהיכא דלא מופלג לא האי ולא האי הולכין בכל מקום אחר אחד מהם ומדלא פירש איכא למימר שהולכין אחר הזקן דבשביל שהחכם חכם קצת ממנו אין לנו לבייש הזקן והחכם אינו בוש בכך מאחר שהוא זקן ממנו יודע הוא שבשביל זקנותו חולקין לו כבוד:

דף יד:

לשון ריא"ז

וחייבים לעמוד מפני סה"ת אם מפני לומדיה עומדין מפניה לא כל שכן. ונראה בעיני שלא אמרו אלא לעמוד מפני התורה ולא להשתחוות לה ולא נמצא בכל התורה שמשתחוין אפילו לארון הקדש כמב"ה:

הגה"ה אמרו על הר"ם מרוטנבורג שמיום שעלה לגדולה לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבא אליו:

דף טו.

כתב הטור הקפת הראש והשחתת הזקן גם באלו כתב מיי' שאסרם הכתוב מפני שעושין כן עובדי עבודת כוכבים וכומרים ע"כ וזה אינו מפורש ואין אנו צריכין לבקש טעם

למצות כי מצות מלך הם עלינו אף לא נדע טעמם וכתב מיי' שאינו חייב אלא בתער אבל במספרים כעין תער מותר והרא"ש כתב שגם במספרים נמי חייב על פאת הראש אחד מקיף ואחד ניקף חייבים וכגון שסייע בדבר שמטה עצמו אליו להקיפו וכתב בספר המצות אבל איסורא איכא אע"ג דלא סייע לפיכך אסור להיות ניקף ע"י עובד כוכבים. כתב מיי' האשה אע"פ שהיא פטורה אסורה להקיף האיש ואפילו הקטן וסמ"ג כתב שהיא מותרת להקיף האיש ועיין פרק אלו הן הלוקין:

לשון ריא"ז

וכבר בארתי בקונטרס בפרק השולח שהאחרונים בטלו המעשרות בח"ל לגמרי ואינו נוהג שם אלא תרומה גדולה בדגן תירוש ויצהר ומדברי תלמוד א"י למדתי כן ומז"ה אומר שאע"פ שקדושת יהושע בטלה קדושת עזרא לא בטלה ואותן העיירות שקדש עזרא נוהג בהן מעשר דגן ותירוש ויצהר ומעשר ירק מד"ס וכבר ביארתי בקונטרס שאף קדושת עזרא בטלה משחרב הבית ואפילו מעשר דגן אינו נוהג בזמן הזה אלא מד"ס וכך היא שיטת ספר התרומה אבל אף על פי שבטלה קדושת עזרא בזמן הזה אינה דומה לקדושת יהושע שאותן המקומות שקדש יהושע לא קדשם עזרא אף על פי שבטלה קדושתן נוהגין בהן שביעית ומעשר בזמן הזה מד"ס לפי שנוהגין בהן בזמן הזה כמו שהיו נוהגין בזמן הבית וכשם שבימי הבית תבואה הגדילה בשדה העובד כוכבים חייבת לפי שאין קנין לעובד כוכבים להפקיע מידי מעשר כך בזמן הזה חייבת במעשר. ישראל הלוקח מן העובד כוכבים פטור לעשר בד"א בשנתמרחה תבואת העובד כוכבים ונגמרה מלאכתה ע"י עובד כוכבים פטור מלעשר לפי שמירוח העובד כוכבים פוטר שנאמר ראשית דגנך ולא דגון עובד כוכבים ואפי' דגן ישראל שנתמרחה ע"י עובד כוכבים פטורה מן המעשר מן התורה ואפילו בימי הבית אלא שחייבוהו חכמים לעשר גזרה משום בעלי כיסים שהם עשירים ויש להם רוב תבואות ושמא ימרחו תבואתם על ידי עובדי כוכבים לפוטרם מן המעשר אבל תבואת עובד כוכבים שנתמרחה ע"י עובד כוכבים פטורה אפילו מד"ס. תרומת ח"ל מותר לבטל ברוב בתחלה ולהאכילה לזרים וכן נראה בעיני שמותר אדם למרח שדהו ע"י עובד כוכבים בח"ל כדי לפוטרה מן התרומה לגמרי תבואה הגדילה בשדה בח"ל או בסוריא שהוא כבוש שכבשה המלך דוד לעצמו אע"פ שמרחה ישראל פטורה מן התרומה לגמרי אע"פ שאין קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר יש קנין לעובד כוכבים בסוריא להפקיע מידי מעשר וכ"ש בחוץ לארץ וסוריא היא ארם צובה עד דמשק ודמשק בכלל כמו שביאר מז"ה:

כתב מיי' שאין נטע רבעי נוהג בחוץ לארץ אלא מיד אחר ט"ו בשבט של רביעית מותרין מיד בלא פדיון אבל בארץ ישראל נוהג בין בזמן הבית בין שלא בזמן הבית והורו מקצת הגאונים שאינו נוהג בחוץ לארץ אלא בכרם ולא בשאר אילנות ואין להוראה זו עיקר והרא"ש הסכים להוראת הגאונים חלה בישראל נוהגת ולא בעובדי כוכבים דכתיב ראשית עריסותיכם ולא של עובדי כוכבים אבל ערלה וכלאים וכרם רבעי נוהגים בשל עובדי כוכבים ודין ערלה נוהג בכל מקום ובכל זמן בין בשל עובדי כוכבים בין בשל ישראל אלא שבא"י הוא מן התורה ובחו"ל הלכה למשה מסיני כיצד כרם שיש בו נטיעות של ערלה וענבים נמכרים חוצה לו אפילו יודע שהובאו מאותו הכרם מותרים רק שלא יראה שנבצר מנטיעות של ערלה ואצ"ל כרם שהוא ספק ערלה שהוא מותר. אע"פ שמנהג עובדי אדמה להבריך הגפנים בכל שנה ושנה התיר ר"י לשתות יין מגפני העובדי כוכבים משום דספק ערלה מותר וכתב הרא"ש הרי מצא היתר לגפני העובדי כוכבים אנל גפנים שישראל עובדים אותם ומבריכין אותם בכל שנה ושנה שהוא ערלה לא מצא היתר ואני רואה שפשט ההיתר בכל הארצות ואין משגיח ותרתי אני בלבי למצוא שום צד היתר להוציא רבים ממכשול והאריך בדבר והיוצא מכלל דבריו שאין מרכיב ומבריך חייב בערלה אלא בא"י אבל לא בחוצה לארץ:

לשון ריא"ז

פירות ערלה בא"י אסורין מה"ת אפילו בהנאה ואפילו הספק שלהם אסור ובחו"ל ודאן אסורין מדברי סופרים וספיקן מותר לכתחלה ומותר אדם להאכיל לחבירו שהוא מסופק בהם אבל הוא שהם ודאין אצלו אסור לאכול וסותמין היתר הספרים שאין לדרשן ברבים:

דף טו:

כתב הטור כלאי הכרם בא"י אסור מה"ת לזורען ולקיימן ואסור ליהנות מהפרי היוצא מהם ובחו"ל אסורים מדרבנן הלכך ספקו בא"י אסור ובחו"ל מותר כיצד ירק העומד בין הגפנים ואין ידוע אם נזרע שם באיסור אם לאו אפילו אם רואה שהעובד כוכבים לוקט משם מותר לו לאוכלו ובלבד שלא ילקוט הוא ויאכל:

לשון ריא"ז

כלאי הכרם אסורין בחו"ל מד"ס הואיל ובארץ איסורן איסור הנאה גזרו בהן חכמים אפילו בחו"ל ואינו אסור אלא עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ויש מגדולי החכמים שאומרי' שחמשת מיני תבואה אינן אסורין עם החרצן משום כלאי הכרם אלא

מד"ס ואפילו בארץ וקנבוס ולוף אסורין עם החרצן מה"ת כמו מחמשת מיני תבואה וכן ביאר מז"ה:

כתב הטור הרכבת האילן כתיב את חקותי תשמורו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך אפי' בחו"ל אף שדך אפי' בחו"ל והאי שדך לא תזרע לאו בכלאי זרעים איירי שאותן אינן אסורין בחו"ל אלא בכלאי האילן שאותן נוהגין אפי' בחו"ל ודווקא במרכיב אילן באילן אבל מותר לערב זרעוני אילנות עם זרעוני שדה ולזורען ביחד שלא אסרה תורה בחו"ל אלא הרכבת אילן באילן בין אילן בירק בין ירק באילן בין ירק בירק שאינו מינו בין אילן באילן שאינו מינו ואפילו עץ סרק על עץ מאכל או עץ מאכל על עץ סרק:

לשון ריא"ז

המרכיב אילן באילן מין בשאינו מינו לוקין עליו מן התורה ואפי' בחו"ל ואפילו בן נח מוזהר על ההרכבה והמרכיב מין בשאינו מינו ע"י עובד כוכבים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול ואם הרכיב שני דשאין זה ע"ג זה מין בשאינו מינו ה"ז ספק בתלמוד ואסור להרכיב אילן בירק כמו שמבואר במסכת סוטה בפרק משוח מלחמה:

דף טז.

כתב הטור וכלאי זרעים בארץ ישראל אסור לזורען ולקיימן ומותרין באכילה ובחוץ לארץ מותר לכתחלה לערבם ביחד ולזורען ולא מקרי כלאי הכרם אלא אם כן זורע שני מיני תבואות או שני מיני זרעים עם חרצן יחד כרבי יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד אבל מין אחד עם חרצן או שני מינין בין הגפנים מותר לכתחלה לזורען בחוצה לארץ והראב"ד כתב הא דבעי חטה ושעורה וחרצן במפולת יד היינו דוקא למלקות אבל איסורא איכא אפי' בזורע מין אחד בין הגפנים והרמ"ה כתב דמודה ר' יאשיה בזורע אפילו בחד מינא בין הגפנים בארץ ישראל שהוא אסור אבל בחוץ לארץ שרי אבל הזורע שני מינים בין הגפנים גזרו בה רבנן אפילו בחוץ לארץ ולא נהירא להרא"ש אלא אפילו איסורא ליכא אלא בזורע שלשתן ביחד ויראה מדבריו דאף בארץ ישראל קאמר ר' יאשיה שאינו נקרא כלאי הכרם אלא בזורע שלשתן ביחד אף על גב דבשני מיני זרעים לבד הוו כלאי זרעים מכל מקום אינו לוקה משום כלאי הכרם עד שיהיו שלשתן ביחד אבל מיי' כתב בארץ ישראל אפילו הזורע מין אחד של תבואה או ירק עם גפן בין שזרעו ישראל או זרעו עובד כוכבים או שעלו מאליהן בין שנטעו הגפן כתוך הירק אסורין באכילה ובהנאה אבל בחוץ לארץ מותר לזרוע בתוך הגפנים

לכתחלה ולא אסרו אלא לזרוע שני מינין בחרצן עם מפולת יד ואם אמר לתנוק עובד כוכבים לזרוע לו בחוץ לארץ מותר אבל לא יאמר לעובד כוכבים גדול שלא יתחלף בישראל ואסור לזרוע כלאים לעובד כוכבים ומותר לומר לעובד כוכבים לזרוע לו כלאי זרעים לכתחלה ע"כ ור"ל אפילו בשל ישראל וכתב הטור ואיני יודע למה כיון שאסור לקיימו היאך יהא מותר לומר לעובד כוכבים לזורעם:

לשון ריא"ז

כלאים וזרעים שאין איסורן בארץ איסור הנאה לא גזרו בהן חכמים בחוץ לארץ ומותר לערב הזרעים ולזורען בחוץ לארץ אפי' לכתחלה ואין כלאי הכרם אסורין בחוץ לארץ אלא ודאן אבל ספיקן מותר ויורד אדם בכרמו של עובד כוכבים בחוץ לארץ ולוקח ממנו פירות אף על פי שראה שלקט העובד כוכבים מפירות ערלה ומפירות כלאי הכרם ובלבד שיהיו מסופקין אצלו שמא לקט גם מן ההיתר ואלו של היתר הם אבל אם יודע בודאי שהם של איסור אסורין כמב"ה:

ונתן מיי' טעם לדבר שכל מי שיורד לכך חזקתו שעובר על רוב עברות שיבואו לידו לפיכך אין מוסרין עדות לעם הארץ ואין מקבלין עדות ממנו אלא אם כן הוחזק שהוא עוסק במצות ובגמילות חסדים ונוהג בדרכי הישר ויש בו דרך ארץ ואז מקבלין עדותו אף על פי שהוא עם הארץ והוא אינו לא במקרא ולא במשנה נמצא כל תלמיד חכם בחזקת כשרות עד שיפסל וכל עם הארץ בחזקת פסול עד שיוחזק שהוא הולך בדרכי הכשרים וכל מי שמקבל עדות עם הארץ קודם שתהיה לו חזקה זו או קודם שיבואו עדים ומעידים שהוא נוהג במצות ובדרך ארץ הרי זה הדיוט ועתיד ליתן את הדין שהוא מאבד ממון ישראל על פי רשעים:

ופירש רבינו חננאל דוקא בחוטף ואוכל ונראה שדקדק מדקאמרינן אין שבח לתלמיד חכם מכלל דלאחרים אין חשש בשאוכל משל עצמו ור"ת פי' דוקא בקובע סעודותיו בשוק. לשון מיי' הבזויים פסולין לעדות מדבריהם והם האנשים האוכלים בשוק בפני כל העם וכגון אלו שהולכין ערומים בשוק בעת שהם עוסקים במלאכה מנוולת וכיוצא באלו שאין מקפידין על הבושה כל אלו הם חשובים ככלב ואין מקפידין על עדות שקר:

וכתבו מיי' וסמ"ג דשליח לקבלה צריך לעשותו בעדים אבל שליח להולכת קדושין אין צריך לעשותו בעדים שאין מקום לעדות בשליחות האיש אלא להודיע והראב"ד פליג על זה ככתוב בהשגות והרא"ש כתב כדברי מיי' והיה מפקפק לומר שאף בשליחות אשה אין צריך עדים וכתב הרא"ש דאפילו לא מינהו שליח בהדיא אלא שגלה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לו לשדכה לו והלך וקדשה בלא מינוי שליחות שהיא

מקודשת לו אבל אם לא אמר לו לשדכה לו והלך וקדשה לו אינה מקודשת ולא חיישינן שמא עשאו שליח לא שנא אם המקדש אביו או איש נכרי ואפילו נתרצה בו בקדושין כששמע אינו כלום וכתב הרמ"ה אם האב הרצה הדברים לפני הבן שהוא רוצה לקדש לו ושתק הבן והלך האב וקדשה לו הוו קדושין גמורין דמחמת כסופא דאב שתק ועשהו שליח לקדשה לו אבל באיניש אחרינא כי האי גוונא הוו ספק קדושין. כתב מיי' הכל כשרים לשליחות זה חוץ מחרש שוטה וקטן לפי שאינם בני דעת והעובד כוכבים לפי שאינו בן ברית וכן העבד לפי שאינו בתורת קדושין ע"כ:

דף טז:

יאמר האיש לשליח הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי וכתב מיי' שהשליח אומר קדשתיה לך ואם אומר הן דיו ואפילו שתק אם היו עסוקין באותו ענין ונתן לשליח ולא פירש ולא אמר דבר דיו ואם מקדש בשטרא אינו כותבו אלא מדעת השליח וכן בכל הדברים של הקדושין דין האיש עם השליח כדין האיש עם האשה:

לשון ריא"ז

האיש מקדש את האשה בין ע"י עצמו בין ע"י שלוחו בין בכסף בין בשטר בין שהיה הכסף של מקדש בין שהיה של שליח שרצה השליח לקדשה לו משלו ששלוחו של אדם כמותו ואומר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני ובביאה א"א לקדשה ע"י שליח וכן האשה יכולה למנות שליח לקבל לה קדושין מאיש פלוני וכשהשליח מקדש בכסף צריך עדים שהבעל מנהו שליח בכך [אבל בשטר א"צ] שהשטר בידו מוכיח כמו שביאר מז"ה. אע"פ שהאיש מקדש ע"י שליח אסור לו לכתחלה לקדש עד שיראנה שמא לא תכשר בעיניו ואח"כ ישנאנה והתורה אמרה ואהבת לרעך כמוך אבל האשה יכולה להתקדש לכתחלה על ידי שלוחה ואע"פ שאינה רואה את האיש שהאשה מתרצה בכל הנמצא לה כדי שתהיה נשואה ומ"מ מצוה שתתקדש ע"י עצמה כדי שתעשה המצוה היא בעצמה וכן בשאר כל המצות מוטב לאדם שיעשה המצוה ע"י עצמו ממה שיעשה ע"י שליח. היה השליח מקדשה בשטר וחלה השליח [או] שנאנס יכול השליח למנות שליח אחר תחתיו ומוסר לו שטר קדושין שמסר לו המקדש אבל אם היה מקדש בכסף אין השליח יכול למנות שליח אחר שהרי לא נמסר לו אלא שליחות דברים שיכול לקדשה בכל כסף שירצה והדברים אינן נמסרים משליח לשליח אבל השטר נמסר משליח לשליח שהרי אינו יכול לקדשה אלא בשטר זה שנכתב מדעת המקדש בשם המקדש ובשם המתקדשת כמו שביאר מז"ה:

האומר לחברו אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי אינו כלום וכתב מיי' היתה אשת חברו מעוברת והוכר העובר הבת מקודשת ויראה לטור שצריך לחזור ולקדשה מאביה לאחר שתלד כדי שיכניסנה בקדושין שאין בהם דופי והרמ"ה כתב דאפילו הוכר העובר אינה מקודשת:

לשון ריא"ז

וכן האיש ממנה שליח לקבל קדושין לבתו כשהיא נערה או כשהיא קטנה אבל אמרו חכמים אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ויהיה לה דעת להבחין ותאמר בפלוני אני רוצה:

כתב מיי' הסרסור שליח הוא אלא שנוטל שכר על שליחותו לפיכך אם שינה מדעת הבעלים משלם מה שהפסיד כיצד נתנו לו חפץ למכור ואמר לו אל תמכרהו בפחות ממנה ומכרו בחמשים משלם החמשים מביתו מכרו במאתים הכל למשלחו:

שאלה להרא"ש ילמדנו רבינו ראובן נתן חפץ לסרסור למכור בארבע ומכרו בששה אם חייב ליתן לו התוספת ומה הדין אם אמר הסרסור כשבא החפץ לידו הא לך ארבע בשבילו אם יוכל ראובן לחזור בו אחר שמשך הסרסור החפץ או שמא אדעתא דהכי לא נתנו לו ונראה דהא בהא תליא ושוב מצאתי שכתב הרשב"א פרק אלמנה ניזונית מאן שם לך כלומר מי מכרו לך לפי שהוא שלוחו למכור אבל לדידה מי מכרו לה ומכאן נראה שאין שליח יכול לקנות לעצמו אפילו באותן הדמים שהרשוהו הבעלים למכרו לפי שנעשה שליח להקנות הקרקע ללוקח אבל לעצמו אינו יכול לזכותו ולקנות דאין אדם מקנה לעצמו דאין המכר אלא הוצאת דבר מרשות לרשות וזה לא יצא מרשותו שהוא ברשות בעלים עומד. תשובה יראה לי שהתוספת הוא של ראובן כו' עש"ב:

כתב מיי' האומר לשלוחו צא מכור לי קרקע או מטלטלין או קנה לי הרי זה מוכר ולוקח ועושה לו שליחותו וכל מעשיו קיימין ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים אלא באמירה בעלמא בינו לבין חברו ואין צריך עדים אלא לגלות הדבר אם כפר אחד מהם:

דף יז.

כתב הטור ואין חולקין בדבר דשייך בו גוד או איגוד. שאלה להרא"ש ששאלת שיש מהיורשין שלקחו מחפצי הבית בלא חלוקה ומהם שלא לקחו כלום ויש מקרובי המת שאינן יורשין שאומרים ללוי שיתן מה שבידו לצרכי קבורה מפני שהוא מצוי ולוי טוען שרוצה ליתנו ליורשין שלא לקחו דבר אם אין אחד מהיורשין מערער בדבר יתן לוי מה שבידו לצרכי קבורה אבל אם אחד מהיורשים מערער לומר פלוני נטל שיעור חלקו

המגיעו ואני לא נטלתי אם יתנו הממון שביד לוי לצורך קבורה והוא לא נתן יפה מערער ויבאו לחשבון וכל אחד מהאחים יתן חלקו המגיע לו:
שאלה להרא"ש ראובן ושמעון אחים והיתה החלוקה על תנאי שמי שיפול לו בית פלוני שיפתח לו פתח במבוי ולא שמו אל לבם שהמבוי סתום ויכולין בני המבוי לעכב עליו מלפתוח ונפל אותו הבית לראובן ורוצה לבטל החלוקה שאומר שכיון שבני המבוי יכולים לעכב עליו אפילו שיתן לו שמעון דרך בתוך חצרו אי איפשי ליכנס עמו דרך פתח אחד. תשובה הדין עם ראובן כיון שבני המבוי יכולים לעכב עליו ואין הבית שוה כלום אין לו יציאה מהיכן לצאת ודמי להא דאמרינן לא אמרן אלא דפליג בעלויא אבל פליג במשחתא לא דכל דבר שבמדה במשקל ובמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר ומה שטוען שמעון שיסלק ממנו תרעומת של בני המבוי לאו טענה היא אלא כמו שטוען ראובן אי אפשי לקנות לי תגר בפתיחת הפתח ועוד כיון שבשעת החלוקה טעו הדיינין שהיו סבורים שהיה יכול לפתוח הפתח והוא אינו יכול החלוקה מעיקרא בטעות היתה ובטלה לה:
שליח שמכר וטעה אין בו דין אונאה בין במקרקעי בין במטלטלי ואפוטרופוס דינו כשליח ואם אינה את הלוקח כתב רב האי שמכרו בטל ה"ר יונה כתב שאם אינה הוא דינו כשאר כל אדם שמוכר את שלו וזוכה המשלח ביתרון ואם פיחת אומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי:

דף יז:

ירושלמי אמר רבי אבין נראין הדברים כשקדש בשטר אבל בכסף נעשין נוגעין בעדותן אמר רבי יוסי מכיון שהאמינום תורה אפילו בכסף מהימני אמר רב' אתא עובדא קמיה דרבי ועשה שליח עד וה"ר יונתן הכהן כתב בקדושי כסף היכא דליכא כפירת ממון כגון שהאשה אומרת לפקדון נתנו לי והם אומרים לקדושין אמרינן הן הן שלוחין הן הן עדים אבל היכא דאיכא כפירת ממון כגון שהאשה אומרת לא קבלתים כלל לא אמרינן הן הן שלוחין הן הן עדים:
כתב הטור אם כופר במלוה או במפקיד שאומר לו נתתים לך והמלוה או המפקיד אומרים לא קבלנו השליח אינו נאמן אפילו הם שנים שהם נוגעים בדבר לפי שצריכין לישבע כדי ליפטר אלא השליח נשבע היסת ונפטר והלוה או הנפקד מקבלים עליהם חרם סתם שמסרום ליד השליח ואם הוא כופר בנפקד או בלוה שאומר לא נתתם לי והוא אומר נתתים לך נשבע השליח ללוה או לנפקד שבועת היסת והלוה או הנפקד

נשבע למלוה או למפקיד שבועת היסת ונפטר וי"א שאין על הלוה או על הנפקד אלא חרם סתם וקמא מסתבר בד"א שעשאו שליח להביא את שלו אבל לא עשאו שליח אלא שאמר הלוה או הנפקד הוליך לפלוני מעותיו שבידי או שבא אחד ללוה או לנפקד ואמר פלוני עשאני שליח להביא מעותיו והאמינו ומסר לו הממון והשליח אמר נאנסו או מסרתי למלוה והמלוה אומר לא עשיתיו שליח ולא קבלתים נשבע השליח שנתנם למלוה וישבע המלוה שבועה חמורה שלא קבלם ויגבה חובו מהלוה שהשליח אינו נאמן לפי שהוא נוגע בעדות שהרי צריך לישבע ליפטר לפיכך אם אין השליח צריך לישבע כגון שהמשלח הלך עם השליח ועמד מרחוק וראה מה שעשה השליח הרי אין השליח צריך לישבע לפיכך חשוב כעד אחד ומזקיק למלוה לישבע שבועה דאורייתא ואם הם שנים הם עדים ופטור הלוה אבל בשלא ראה המשלח שעשה שליחותו ואפילו אם רוצה למחול תביעתו כנגד השליח כדי שיעיד על המלוה אין שומעין לו. כתב מיי' דוקא ששניהם לפנינו השליח והמלוה ומכחישין זה את זה אבל אם בא השליח לבדו ואמר נתתי כמו שאמרת לי אינו יכול להשביעו שעשה שליחותו כיון שאינו טוענו ודאי שלא עשה שליחותו וכן אם בא המלוה לבדו וטוענו אינו יכול להשביעו שלא פרעו השליח שהרי אין כאן מי שטוען עליו טענת ודאי שלקח אלא מחרים הלוה חרם סתם ומשלם:

שאלה להרא"ש ראובן חייב לשמעון מנה ודר בעיר אחרת ולוי היה חייב לראובן מנה ואמר ראובן ללוי תן המנה שאתה חייב לי לשמעון ולוי אומר נתתי ושמעון אומר לא קבלתי אם יש חלוק בין הולך מנה לפלוני או תן מנה שאתה חייב לי. תשובה דע שאין חלוק בין הולך מנה לפלוני או תן לו מנה שאתה חייב לי בשניהם הוא נשבע שבועת היסת שעשה מאמרו ונפטר וב"ח נשבע בנקיטת חפץ ונוטל:

כתב מיי' שלת המלוה שלוחו ללוה להביא לו חובו והחוב היה מנה וטען הלוה שנתן לשליח כל המנה והמלוה אומר שלא שלחו להביא לו אלא נ' זוז ולא נתן לו אלא נ' והשליח אומר שנתן לו כל המנה ישבע השליח היסת ללוה שנתן למלוה כל המנה והמלוה ישבע שבועה חמורה שלא שלחו לקבל אלא חמשים ולא נתן לו אלא חמשים כדין כל מודה מקצת ויטול חמשים מהלוה כתב הטור ואיני מבין דבריו דמה ענין זה למודה מקצת דמודה מקצת נשבע ליפטר היאך ישבע זה ויטול אלא כיון ששלח שלוחו להביא שלו והלוה אומר שנתן לו הכל והמלוה אומר שלא נתן לו אלא חציו ישבע הלוה ויפטר:

לשון ריא"ז

אבל בדיני ממונות אין שליח נעשה עד לפי שהוא נוגע בעדותו שאם אמר הלוה לשליח

אחד או לשני שלוחין הוליכו ממון זה לפלוני שאני חייב לו והם אומרים נתננו לו וב"ח אומר שלא קבל אין סומכין על עדותן של אלו לפי שנוגעין בעדותן הן ונשבעין השלוחין שבועת היסת שנתנו בין שהיה שליח אחד בין שהיו שנים וכן ישבע הב"ח שבועת היסת שלא קבל וחוזר הבע"ח ונפרע מן הלוה. ועיין פרק הגוזל קמא ופרק השואל:

דף יח.

עיין בגיטין פרק התקבל. ופי' רש"י התם דוקא נערה אבל קטנה דברי הכל אביה ולא היא וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש אפילו על ידי אביה ור"ת ז"ל פי' דמתגרשת ע"י אביה וכן עשה מעשה וע"ש שהאריך הר"ן ז"ל בזה:

דף יח:

והכי פסקו סמ"ג ורב האי וה"ג ושאלתות ומיי' וראב"י כ' דהיכא דברור שנתרצה האב מקודשת אם היו הקדושין בעין בשעת רצוי האב דלא גרע מפקדון שמקודשת וכבר היה מעשה והסכימו לדעת אחת רבינו אליקים וראב"ן ורשב"ם אלא שהם מצריכין שיאמר לה האב צאי וקבלי קדושין ורשב"ם אומר שאינו צריך ומיהו היכא שנתאכלו המעות בשעת רצוי האב אפשר שיסכימו לדעת רבינו. והרא"ש תמה על רבינו שכתב אפי' נתרצה האב וכ"כ הרמ"ה דוקא סתם דלא ידעי' אם נתרצה אם לא כגון ששמע ושתק אבל אם נתברר שנתרצה כששמע הוו קדושין משעת שמיעה אפילו אם לא שידך ואפילו אם לא נתרצה מיד כששמע אלא שתק ולא מיחה ואח"כ נתרצה הוכיח סופו על תחלתו והוו קדושין משעת שמיעה אפי' אם נתאכלו המעות קודם שמיעה בד"א שלא מיחתה היא או אביה קודם שנתרצה אבל אם מיחתה היא או אביה קודם שנתרצה לא הוו קדושין אפילו נתרצה האב אח"כ וקטנה שקדשה עצמה למי שגלה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה חיישינן שמא נתרצה והוו קדושין כל זמן שלא שדכה עם אחר וטרח לחזור לשדכה לשני:

לשון ריא"ז

קטנה שנתקדשה שלא מדעת אביה אף על פי שנתרצה אביה אחר מכן בעת ששמע אע"פ ששדכו עם האב קודם הקדושין ולא היה שם רצונו אין חוששין לקדושיה כל עקר ואינה צריכה ממנו גט ואם היתה נערה שנתקדשה שלא מדעת אביה ושמע אביה אח"כ ונתרצה הרי היא מקודשת לפי שהנערה בת דעת היא וכל זמן שהאב אינו ממחה אלא הוא רוצה בקדושין קדושין גמורין הן ואע"פ שלא ידע האב בשעת קדושין ואע"פ

שלא שדכו עליה מתחלה וכך היא שטת מז"ה בפסקיו אבל ר"י כתב שאף בקטנה אם שדכו עליה קודם קדושין ונתרצה האב בעת ששמע אחר הקדושין אע"פ שלא ידע בעת הקדושין צריכה גט לקדושיה ומדרך התלמוד נראה בעיני לומר שאם נתרצה האב בעת ששמע אחר הקדושין אע"פ שלא שדכו עליה מתחלה אע"פ שלא ידע בשעת הקדושין כל עיקר הרי היא מקודשת קדושין גמורין ושוב אין קדושין תופסין בה מאחר בין אם היא נערה בין אם היא קטנה ואם לא נתרצה אביה כששמע בקדושין אע"פ ששדכו עליה מתחלה עם האב הואיל ולא ידע בעת הקדושין וגם עכשיו אינו רוצה אינה צריכה ממנו גט כל עיקר ואין חוששין שמא נתרצה האב מתחלה וברשותו נתקדשה לו. בטלה היא קדושיה עד שלא ידע האב בהן אע"פ שנתרצה בהן האב לבסוף אינן קדושין שכשם שהאב יכול לעכב בקדושיה כך היא יכולה לעכב בהן ולבטלן כל זמן שלא נתקיימו הקדושין ברצון האב:

דף יט.

מכאן נראה לדקדק שא"צ עדים במינוי שליחות של קדושין כיון דמודה המקדש שעשאו שליח כ"כ הרמב"ם ז"ל כל אשה שעושה שליח לקבל קדושיה צריכה לעשותו בפני שני עדים אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה א"צ לעשותו בעדים שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמיתות הדבר לפיכך אם הודו השליח והמשלח אין צריכין עדים כמו שליח הגט וכמו שליח להפריש תרומה וכיוצא בזה בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו ואינן צריכין עדים והראב"ד ז"ל כתב תמיהה היא זו כיון דפסקינן המקדש בלא עדים אין חוששין לקדושין ואפילו שניהם מודים א"כ מה מועיל הודאת השליח והמשלח כיון דהודאתן חיובא לאחריני ויש לחלק דודאי בגמר הדבר שהיא נאסרת לכל אדם לא מהניא הודאת השליח והמשלח כיון דהודאתן בפחות משנים ואין דבר שבערוה פחות משנים אבל למהוי שליח מהני הודא' המשלח. והרמב"ן דקדק דשליח קבלת הקדושין צריך למנותו בעדים כשליח קבלת הגט דתנן בפרק התקבל לי גיטי צריכה שתי כתי עדים וכו'. ועוד היה נראה לדקדק משמועה זו שאם גלה בדעתו לשדכן שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לשדכה לו והלך השדכן וקדשה לו בלא מינוי שליחות שהיא מקודשת לו ולא מסתברא לחלק בין אביו לאיניש דעלמא כיון שזכיה מטעם שליחות:

כתב הרא"ש תימה בעיני דכולה סוגיא משמע דפליגי בחיישינן אם נתרצה האב אבל אם ברי לן דנתרצה מיד כששמע לכולי עלמא הויין קדושין וכן פירש רש"י דלא חיישינן אם לא ששמענו כן:

קטנה שהלך אביה למדינת הים והשיאוה אחיה ואמה כתוב בשאלתו' דהוו קדושין וצריכה מיאון וכדאתי אבוה לא בעי קדושין אחריני והתוס' כתבו שאינם קדושין ואפי' מיאון אינה צריכה ומ"מ אין לאוסרה עליו משום דתחשב כפנויה ועומדת אצלו בזנות כיון דדרך קדושין ונשואין היא אצלו:

קטנה שנתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ונשאת כאן או שהוא כאן ונשאת שלא לדעתו ומתה אין הבעל יורשה ואם הוא כהן אינה אוכלת בתרומה ואינו מטמא לה בפסקי הרא"ש ז"ל:

דף יט:

אמר לה התקדשי לי באלו ואכלה ראשונה ראשונה גם אותן שאכלה מצטרפת לשוה פרוטה כיון שגמר כל דבריו קודם שנתן לה כלום א"כ כשנתן לה הראשונה בתורת קדושין באה לידה ומדידה קא אכלה וכתב הרמ"ה ה"נ מי כי אמר בזו ובזו אם גמר כל דבריו קודם שקבלה אותם כולם מצטרפות אפילו אכלה ראשונה ראשונה ור"י פירש דאפילו גמר כל דבריו קודם שקבלה אותם אינם מצטרפות כיון שחלקן זו מזו:

לשון ריא"ז

אמר לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו הרי כולן מצטרפות לשוה פרוטה ואם יש בכולן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וכך היא שיטת הפסקנים ולי נראה אע"פ שאמר בזו ובזו ובזו הרי הוא כאילו הזכיר קדושין בכל אחת ואחת ואם אין באחת מהן שוה פרוטה אינה מקודשת ואם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר צריכה גט משני אבל אם אמר לה התקדשי לי בכל התמרות שאתן לך והיה נותן לה אחת אחת כולם מצטרפות לשוה פרוטה הואיל ולא פרט כל אחת ואחת בפני עצמה בד"א כשהיו כולן מונחות לפניה אבל אם היתה אוכלת ראשונה שהיה נותן לה הרי האכילה מפרדת ביניהן ואינן מצטרפות לפרוטה ואפילו היה בראשונה או בשניה שוה פרוטה לפי שאין הקדושין נגמרין אלא בנתינת האחרונה והראשונות שכבר נאכלו הרי הן כמלוה בעת גמר הקדושין כמב"ה:

דף כ.

אמר לה התקדשי לי בכוס זה והיה בו מים זכתה בכוס ולא במים היה בו יין זכתה ביין ולא בכוס היה בו שמן זכתה בשניהם לפי' רש"י ור"ח אבל מיי' כתב היה בו מים זכתה בשניהם היה בו יין זכתה בכוס ולא ביין היה בו שמן זכתה בשמן ולא בכוס:

לשון ריא"ז

אמר לה התקדשי לי בכוס זה אם היה מלא מים אין דעתה אלא על הכוס ולא על מה שבתוכו וזכתה הכוס לקדושיה ואם היה מלא יין דעתה על היין שבתוכו ולא זכתה לכוס והוא שיהא שוה פרוטה היין לבדו:

כתב הטור אפי' אומרת בלבי היה להתקדש לו אפילו לא יתקיים התנאי אינה מקודשת ל"ש אם קבלה היא הקדושין ל"ש אמרה לשליח לקבלם בתנאי ושנה השליח וכתב הרמ"ה דוקא שאומרת בלבי היה ולא הוציאה בשפתה אבל אם אומרת כן בשעת קדושין הוו קדושין כיון ששמע הבעל ושתיק נתבטל התנאי:

לשון ריא"ז

האומר לאשה התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש או שאמר בדינר זה של כסף ונמצא של זהב של זהב ונמצא של כסף אינה מקודשת שיש אשה שהיא צריכה לכסף בעת קדושיה ואינה רוצה של זהב ונראה בעיני שאם אמר דינר זה אחד ונמצאו שנים הרי זו מקודשת שיש בכלל שנים אחד וכן אם אמרה לשלוחה צא וקבל לי קדושין מפלוני שאמר לי התקדשי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב אינה מקודשת:

דף כ:

לדעת הרא"ש אם יודע מדרשי התלמוד מקודשת:

לשון ריא"ז

אמר לה על מנת שאני צדיק אפילו היה היום רשע גמור חוששין לקדושיו וצריכה ממנו גט שמא הרהר תשובה בדעתו ואם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם:

עיין פרק אלמנה נזונית:

דף כא.

עיין פרק המדיר:

כתב מיי' המקדש על תנאי וחזר בו אחר כמה ימים ובטלו הרי זו מקודשת סתם אע"פ שבטלו בינו לבינה שלא בפני עדים בטל התנאי וכן אם התנאי מן האשה אם בטלה אותו

בינו לבינה אח"כ בטל לפיכך המקדש על תנאי וכנס אח"כ סתם או בעל סתם צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא בטל התנאי כשבעל או כנס וכן כ' הר"ם נרבוני בע"מ שאתן לך מאתים זוז ואם אמר המקדש שאינו רוצה לקיים התנאי לעולם אין כופין אותו לקיימו אלא קדושין בטלים ואינה צריכה גט ומ"מ בעל נפש לא ישאנה בלא גט שמא אחר כך יאמר לקיים התנאי לקלקל על השני ואם אמר שעדיין רוצה לקיימו אין יכולים לכופו כל י"ב חדש כדין זמן שנותנים לבתולה ומי"ב חדש ואילך כותבים עליו אגרת מרד ואם מת קודם שיקיים התנאי אפילו חליצה לא בעיא ואם מחלה היא התנאי בחיי המקדש גמרו הקדושין מיד כאילו קיימו וכל הני תנאים מיירו כשלא כנסה אבל כנסה מקודשת מיד דמסתמא בשעת כניסתה לחופה מחלה לתנאי כדאמרינן במקדש על תנאי ובעל חייב ליתן לה כתובתה ממה נפשך אם מחלה הרי נשואין גמורין ואם לא מחלה באותה שעה הרי עדיין יכולה למחול וכשתמחול אגלאי מילתא דנישואין גמורים הוו וכתובה יש לה וכן כתב הרא"ש ז"ל בתשובה באחד שהלך למדינת הים וקדש על תנאי אם באתי מכאן ועד י"ב חדש תהיה מקודשת מעכשיו וקודם שהלך נתרצו שניהם להאריך הזמן ועברו י"ב חדש ולא בא ובא קודם הזמן האחרון וכתב דהוו קדושין דכל מעשה שנעשה על תנאי יכול לבטל התנאי ואפילו נתאכלו המעות הוו קדושין למפרע כשנתקיים תנאי שני:

דף כא:

לשון ריא"ז

המקדש בפחות משוה פרוטה אם בעל הרי היא מקודשת לו קדושין גמורין בבעילתו וכן קטן שקדש ובעל לאחר שהגדיל הרי היא מקודשת לו בבעילתו וכן המקדש במלוה ובעל מקודשת לו בבעילתו ונראה בעיני שאם נתיחד עם ארוסתו אחר שהגדיל וכן המקדש במלוה או בפחות מש"פ אם יש עדים שנתיחד עמה אח"כ חוששין שמא בא עליה באותו יחוד ואומרים הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה אע"פ שהיא ארוסתו וצריכה ממנו גט כמב"ה:

חוששין לסבלונות פי' רש"י שאם שדכה תחלה ואח"כ שלח לה סבלונות בעדים אנו חוששין שמא שלחם לה לשם קדושין וצריכה גט לפיכך אם רוב העיר רגילין לקדש ואח"כ שולחין סבלונות חוששין שמא לשם קדושין שלחם אבל אם רוב העיר רגילין לשלוח תחלה ואח"כ מקדשין אין חוששין ור"ח פסק אפי' הרוב שולחים הסבלונות תחלה ואח"כ מקדשין חוששין למיעוט שמקדשין תחלה להחמיר ופי' ג"כ חוששין

לסבלונות שמא קדשה בפני עדים והלכו להם למ"ה לפי זה אפי' לא שלחם בעדים חוששין להם ויצא גם כן קולא מתוך זה הפי' שאם יש עדים שלא קדשה אחר השדוכין שאין תוששין באלו הסבלונות משום קדושין ולפרש"י חוששין הלכך טוב לחוש לשני הפירושין להחמיר וכך היא מסקנת הרא"ש וחוששין לכתובה שאם כתב לה כתובה ולא הגיע עדיין לידה רואין אם דרך מקצת אנשי העיר שמקדשין ואח"כ כותבין כתובה חוששין שמא נתקדשה אע"פ שאין שם סופר מצוי ואין אומרים שמא הסופר נזדמן לו וקדם וכתב ואם דרך כל אנשי העיר שכותבין הכתובה קודם הקדושין אין חוששין לקדושין:

לשון ריא"ז

המקדש שתי נשים בפרוטה או אשה אחת בפחות מש"פ או שהיו קדושי קטן שאין קדושיו קדושין אע"פ ששלח סבלונות לאחר שהגדיל אינה מקודשת שמחמת קדושין הראשונים שלח סבלונות הללו ואין דעתו לקדשה בסבלונות בד"א כשידוע שקדש קדושין בטלין כאלו ואח"כ שלח הסבלונות אבל אם אינו ידוע אם הם קדושין אם לאו ועדים מעידין ששלח הסבלונות אע"פ שרוב אנשי המקום דרכן לקדש ואח"כ לשלוח סבלונות חוששין שמא קדש קודם ששלח הסבלונות האלו וצריכה גט מספק. היה דרך כל אותו המקום לשלות סבלונות תחלה ואח"כ לקדש אין תוששין לו שמא קדש בעבור הסבלונו' ששלח ואינה צריכה הימנו גט וכן אם כתבו שטר כתובה ולא נודע אם קידש ואם לאו אם דרך בני אותו המקום שמקדשין ואח"כ כותבין כתובה חוששין לו שמא קדש קודם כתיבת הכתובה ואע"פ שאין סופרים מזומנים בכל עת ואין אומרים שזימן הכתובה קודם לכן מפני שאין סופר מצוי לו ואם דרך אותו המקום לכתוב כתובה על ידי שידוכין וקיומין שביניהם ואח"כ מקדשין אין חוששין לה להצריכה גט על ידי כתיבת הכתובה:

דף כב.

ואין לתמוה אמאי חיישינן למיעוטא דמצינן נמי הכי האי גוונא דלענין איסור אשת איש זמנין דחיישינן למיעוטא כגון גוסס ומגוייד דאין מעידין עליו כדמוכח בהאשה שהלכה ואע"ג דרוב גוססין למיתה וכן מים שאין להם סוף דאשתו אסורה:

ולבעל הלכות אף נכריות אינן מקודשות אלא אם יאמר הראויה מכם לביאה תתקדש לי ואז כל אחת מהנכריות הוו מקודשת מספק וכן כתב מיי' והרא"ש כתב כרבינו וכן אם אמר כולכם מקודשות לי והיתה בהן שפחה או עובדת כוכבים או אשת איש או אחת

מכל העריות:

לשון ריא"ז

היו חמשה וב' מהן היו אחיות וקדש אחת מהן כגון שמינו כולן שליח א' או שמינו כולן אחת מהם לקבל קדושין לאחת מהם וקבל קדושין לאחת מהן ולא פי' אי זו היא כל אחת מהן צריכה גט ממנו ואם אמר אחת מכם הראויה לביאה הנכריות צריכות גט והאחיות אינן צריכות גט שאין האחיות בכלל הקדושין הללו שאין אחת מהן ראויה לביאה זו מפני אחותה וזו מפני אחותה אמר להן כולכן מקודשות לי וקדשן כולן בבת אחת ע"י שלוחן הואיל ואין האחיות מקודשות אף הנכריות אינן מקודשות ואינן צריכות גט וכן אם קדש אשה נכרית עם אחות אשתו בב"א אין הנכרית צריכה ממנו גט לפי מה שביאר מז"ה במהדורא תליתאה הנכריות צריכות גט ואין שיטת התלמוד כדבריו כמב"ה:

דף כב:

הג"ה וכ"ש אם המשודכת במעמד החתן והאב דדעתייהו עלויה וגם נראה אם אמר לו בתך הגדולה ואין לו בנות כי אם מאשה אחת דליכא לספוקי מידי דגדולה שבכולן קאמר כדאמר לקמן בפ' האומר אמצעית שמא אית לה ועוד אומר ר"ת דאפשר להיות דלא חשיב אין מסורין לביאה אלא דוקא אחת מבנותי כדקתני בסמוך אחת מבנותיך לאחד מבני אבל בתך מקודשת משמע דוקא גדולה אפילו בלא שדוכין ולא להורות הלכה למעשה אמר כן:

כתב מיי' מי שיש לו סחורה בשותפות עם חברו ולקח בלא דעת חברו וקדש בה אינם קדושין כיון שצריך שומת ב"ד:

השואל חפץ מחברו וקדש בו כתב ב"ה איכא מאן דמדמי ליה למתנה ע"מ להחזיר ואינה מקודשת ואיכא מ"ד סתם הלואה ל' יום ובההיא הנאה מקדש ומספק לא עבדינן בה עובדא גם כן ורבינו שמשון כתב בתשובה שהיא מקודשת והרא"ש כתב אם השאילו החפץ ולא ידע המשאיל שרוצה לקדש בו האשה אינה מקודשת אא"כ השאילו לזמן ידוע ונתן לו רשות להשאילו לאחר וכשקדש בו האשה הודיעה שהוא שאול עד זמן פלוני ושמין אם יש בהנאת אותו קשוט שוה פרוטה מקודשת אע"פ שאין החפץ שלו ואם לאו אינה מקודשת אבל אם המשאיל יודע ששאל החפץ לקדש בו האשה מקודשת בכל ענין דכיון שהשאיל לו אדעתא לקדש בו האשה אנן סהדי שגמר בלבו ליתנו לו באותו ענין שיועילו לו לענין קדושין שתהא האשה מקודשת בו ואם לא יועיל בלשון שאלה שיהיה בלשון מתנה ולכל הפחות תהיה אותה מתנה ע"מ להחזיר וקדש בו האשה מקודשת

רק שיחזיר המתנה למי שנתנו לו או דמיה:

לשון ריא"ז

נראה בעיני בבעל הבית המזמן אורחים לשלחנו ולקח אחד מהם [חתיכה] וקדש בה את האשה מקודשת שאין בעל הבית מקפיד עליהן אם יעשו כל חפציהן במזונותיהם כמב"ה:

דף כג.

כתב מיי' קדש בדבר שתינו מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז הוי ספק קדושין:

כבר כתבנו פ"ק דפסחים דין מקדש בחמץ מו' שעות ולמעלה כתב מיי' המקדש באיסורי הנאה אפילו דרבנן כגון חמץ בשעה ששית אינה מקודשת עבר ומכרו וקדש בדמיו מקודשת אפילו באיסור דאורייתא חוץ מדמי עבודת כוכבים והרא"ש כתב המקדש באיסורי הנאה דרבנן כגון חמץ בשעה ששית או בשאר איסורין דרבנן מקודשת ומיהו המקדש בחמץ דרבנן מו' שעות ומעלה אינה מקודשת ובמוכר איסורי דאורייתא ומקדש בדמיהן דמקודשת דוקא בשמכרו לעובד כוכבים או לישראל ויודע הלוקח שהוא איסורי הנאה אבל אם אינו יודע לא חל המכר והמעות גזל ביד המוכר:

לשון ריא"ז

המקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת ואפילו קדשה בחמץ בשעה ששית של ערב פסח שאיסורו מד"ס הואיל ואסרוהו חכמים בהנאה הרי אין בו שוה פרוטה ואין האשה מתקדשת בו כמו שמבואר בפסחים בפרק ראשון:

במס' ע"ז פרק רב ישמעאל פרש"י דאיהו אסור לאתהנויי מהנך דמים לפי שהם דמי ערלה בידו אבל לאשה שרי לאתהנויי שאינן דמי ערלה לגבי דידה ואע"פ שנהנית במה שמתקדשת בו גבי קדושי אשה לא החמירו כל כך א"נ גבי קדושי אשה התירו משום בטול פריה ורביה:

כתב הטור השולח לחברו לקדש לו אשה וקדשה לעצמה ה"ז רמאי ומה שעשה עשוי אפילו אמר לה תחלה פלוני שלחני לקדשך ובשעת נתינת הקדושין אמר לה הרי את מקודשת לי סלקא דעתך אמינא לי דאמר לעשות שליחתי לקדשך ותהא מקודשת לראשון אפילו הכי מקודשת לשני ודוקא שהאשה שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקדושין שאמר הרי את מקודשת לי שאל"כ אדעתא שאמר תחלה לקדשה לפלוני קבלה הקדושין ואם טעה השליח וכשהיה לו לומר הרי את מקודשת לפלוני אמר לי אין כאן בית מיחוש ואם לא רצתה להתקדש למשלח וקדשה השליח לעצמו אינו נקרא רמאי

ומיהו צריך להודיעו אם יוכל. כתב מיי' העושה שליח לקדש אשה והלך וקדשה השליח אומר לעצמי קדשתי והאשה אומרת לראשון ששלחו נתקדשתי אם לא עשה השליחות בעדים הרי השליח אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו והאשה אסורה בקרובי המשלח והמשלח מותר בקרובותיה ואם הוחזק השליח בעדים הרי זו מקודשת לראשון אמרה איני יודע למי נתקדשתי אם למשלח או לשליח אם לא הוחזק השליח בעדים הרי זו מקודשת לשני ואם הוחזק שהוא שלוחו שניהם נותנים גט רצו אחד נותן גט ואחד כונס ע"כ. וכתב הרא"ש בירושלמי בריש פרקין מצא דברים הללו ואינם מובנים לי דנהי דהוחזק השליח בעדים היאך נתקדשה לראשון הרי עומד וצווח אע"פ שמיננ שליח בפני עדים חזרתי משליחותי ולעצמי קדשתי ובריאה נמי למה מותר המשלח בקרובותיה הרי הוא אמר שעשאו שליח וגם האשה אמרה שנתקדשה לו ומאי נפקא מינה במה שלא הוחזק השליח בעדים הרי הודה שעשאו שליח ע"כ וצ"ע:

דף כד.

כתב מיי' הורו מקצת המורים שאם קנה לעצמו במעות חברו אחר שזקפם עליו במלוה ה"ז קנה לעצמו ומקבלים ממנו כשאומר זקפתי עלי אותם המעות במלוה ואני אומר שאין זה דין אמת אלא המקח הוא של המשלח כתב הרמ"ה ראובן שאמר לשמעון זבון לי האי מידי וזבין ליה מסתמא קנייה ראובן משעת משיכה כיון דאמר ליה זבון לי לזביני מעליא קא מיכוין וכמו דאמר ליה זכי לי דמי ואפילו שחזר שמעון אחר משיכה ואמר לעצמי כוונתי לקנות אינו נאמן אע"ג דיהיב שמעון דמים שלו קנייה ראובן ויהיב לשמעון זוזי דכמאן דאוזפינהו דמי ודוקא שלא חזר שמעון קודם משיכה אבל אי חזר בו קודם משיכה ואמר שקונה לעצמו אפילו תזר בין מתן מעות למשיכה קנה כיון שמעות אינן קונות נמצא שעדיין לא קנה ראובן ובשעת משיכה זוכה לעצמו ואפי' מי שפרע ליכא שלא תקנו מי שפרע אלא בין מוכר ללוקח אבל בשליחות לא ודוקא היכא דיהיב שמעון למוכר זוזי מדיליה אבל יהיב ראובן לשמעון זוזי למזבן ליה מידי ואזיל ויהבינהו זוזי למוכר אדעת ראובן ומקמיה משיכה חזר בו שמעון וזבניה לנפשיה לא קני שמעון עד דמודע למוכר ומיכוון מוכר לאקנויי ליה לדידיה דמעיקרא לא איכוון אלא לאקנויי לבעל המעות וכי לא הדר ביה מקמי משיכה לא אמרן דקנה ראובן אלא דאמר ליה זבין לי אבל אמר אייתי לי דאזבין ואזיל וזבין זכה לנפשיה דלא שוייה שליח אלא לאתויי והא הדר ביה ודברי הרמ"ה צ"ע דהוו דבריו כמ"ד בפרק הגוזל קמא וכי מי הודיעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל המעות והא איפסיק התם דלית הלכתא כההיא חוכא דהוו מחכי

על רבי יוחנן וצ"ע ומדברי המרדכי פ' הגוזל קמא משמע דאם נותן לו מעות מתחלה לקנות בו דבר וחזר ואמר לא קניתי לך אלא לעצמי אין בדבריו כלום אלא הרי הם של משלח והרשב"א ס"ל דודאי כשיש עדים ששלח בהן יד לעצמו או שאמר בפניהם שחוזר בו משליחותו קונה השליח באותן מעות לעצמו הא קנה סתמא אינו נאמן אח"כ לומר לעצמי קניתי ואפשר דבשבועת היסת יהא נאמן על דרך שכתוב שם בהגהות הרא"ש בפ' הגוזל קמא:

לרש"י ז"ל בכל ענין נקרא רשע וכתב ר"ת דה"ה נמי בשכירות אם רצה לשכור קרקע או מטלטלים או להשכיר עצמו ובא אחר וקדמו נקרא רשע אבל אם בא לזכות בהפקר או לקבל מתנה מאחר ובא אחר וקדמו אינו נקרא רשע שאינו דבר המצוי לו במקום אחר. והא דאמרי' בפרק לא יחפור מרחיקין מצודת הדג מן הדג ופי' רש"י שארב אחר דג לצודו שהדייגים הבאים לפרוש מצודותיהם מרחיקים אותם כמלא ריצת הדג אע"ג דהוי דבר של הפקר יש לחלק משום דדמי ליורד לתוך אומנותו של חבירו כדקאמר התם גבי בר מבואה דאוקי רחייא וכו' דא"ל קא פסקת לי לחיותא ועני המנקף בראש הזית דאמרינן בפרק הניזקין מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום שאני התם שטרח בהם העני להפילם לארץ וסמכא דעתיה עלייהו:

לשון ריא"ז

האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום הרי היא מקודשת ואע"פ שנתאכלו המעות של קדושין תוך ל' ואם קדשה בשטר צריך שיהיה שטר הקדושין קיים לאחר ל' בעת שחלין הקדושין כדרך שביארנו בגט בהלכות גרושין כמב"ה:

כתב הטור בא אחד וקדשה תוך ל' יום מקודשת לשני ובטלו קדושי ראשון אפילו מת השני או גרשה תוך ל' יום וי"א שאם מת השני או גרשה תוך ל' יום שחזרו קדושי ראשון ולא נהירא להרא"ש:

דף כד:

וכתב הטור ואם אמר מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקדשה תוך ל' יום אסורה לשניהם לעולם אא"כ יתן האחד גט ותהא מותרת לשני אבל לעלמא אסורה עד שיתנו שניהם גט ואם אמר לה האחד מעכשיו ולאחר ל' יום ואמר השני מעכשיו ולאחר עשרים יום ואמר השלישי מעכשיו ולאחר עשרה ימים לדעת ר"ח ורבינו צריכה גט משלשתן וכ"כ מיי' ולדעת הרא"ש אינה צריכה גט אלא מראשון ואחרון:

לשון ריא"ז

אמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקדשה בתוך ל' הרי אלו קדושי ספק שיש לספק שמא חזר בו ממה שאמר מעכשיו וקדושי שני קדושין או שמא דרך תנאי אמר דברו כשיגיעו ל' יום תהיה מקודשת למפרע והרי קדושי הראשון קדושין למפרע ואינן יכולין לחזור בהן תוך ל' וקדושי שני בטלים בא אחד ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום ואח"כ בא שני ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום ואח"כ בא השלישי וקדשה בתוך העשרים יום הרי זו צריכה גט מכולם אמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו אם יגיע עד ל' יום אם הגיע עד ל' יום הרי היא מקודשת למפרע ואם בא אחר וקדשה בתוך ל' אינה צריכה גט משני ומותרת לראשון לאחר ל' אמר לה הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני שלא תאסר עליו בקדושין הללו אינה מקודשת הואיל ושייר בקדושיו אין קדושיו קדושין אמר לה הרי את מקודשת לי על מנת שתהא מותרת לפלוני ולא תאסר עליו בקדושין הללו הרי זו מקודשת ותנאו בטל לפי שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל שמאחר שחלו קדושיו הרי היא אסורה לכל כמב"ה:

דף כה.

כתב מיי' כל האומר מעכשיו א"צ לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה אלא אע"פ שהקדים המעשה התנאי קיים אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו וא"צ לכפול ולא להקדימו למעשה ור"ת כתב דאפילו במעכשיו ובע"מ לא הוי תנאי עד שיהיה בו כל דיני התנאי ולזה הסכים הרא"ש י"א דלא בעי תנאי כפול ולא שאר דיני תנאים אלא באיסור כגון בקדושין וגיטין אבל בממון הוי תנאה בלא כל זה והרא"ש כתב דבכל מקום שהזכיר תנאי בין באיסור בין בממון צריך כל דיני התנאים וכן כ' מיי' התנה בשעת הקדושין שלא יהא עליו שאר או כסות תנאו קיים ואין מתחייב לה בהם אבל אם התנה שלא יתחייב בעונתה תנאו בטל וחייב בה:

כתב הטור ע"מ שיש לי מנה ביד פלוני אם ידוע בעדים שיש לו מנה ביד פלוני מקודשת בודאי ואם אין ידוע מקודשת מספק אפילו אומר אותו פלוני אין לו בידי. ע"מ שיאמר פלוני שיש לי מנה בידו אמר יש לו בידי מקודשת לא אמר יש לו בידי אינה מקודשת ע"מ שאראך מנה אינה מקודשת עד שיראנה מנה משלו ואם יש לו מאחרים בעסקא אינה מקודשת וכתב הרא"ש עוד שנינו בתוספתא האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל ונתן לה שוה פרוטה הרי זו מקודשת מיד

עד שיאמר לא דברתי ולא עשיתי דברי ר"מ וחכ"א אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ופי' הרא"ש אם נתקיים התנאי כלומר אם ידוע בעדים שנתקיים התנאי מקודשת ודאי ואם לאו אינה מקודשת בודאי אלא ספק מקודשת:
כתב הרמ"ה אפילו איכא סהדי דיכול לאחזויי לה לא הוי קדושין עד דמחזי לה דלהכי אמר לה ע"מ שאראך ולא אמר לה ע"מ שיש לי דלא ניחא לה למסמך אסהדי עד דמחזי לה ומכי מחזי לה אגלאי מילתא דמעיקרא תפסי בה קדושין ויש בה קולא מצד אחד דאילו בע"מ שיש לי אם יש עדים שיש לו בשעת קדושין מקודשת ודאי ואי לא הוי ספק קדושין דיש לו בשעת קדושין משמע ואילו בע"מ שאראך להבא נמי משמע ואע"ג דמחזי לה ממציאה דאשכח או מתנה שניתן לו אח"כ הוו קדושין ומיהו לא חיישינן דלמא אחזי לה בתר הכי למהוי ספק קדושין:

דף כה:

כתב הטור וכיצד ה"ל תנאי צריך שיהא תנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ושיכול לקיימו כגון שאמר לה אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תתני לי לא תהיה מקודשת נתנה לו מנה מקודשת לא נתנה לו מנה אינה מקודשת אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי אם תתני לי מנה ואם לא תתני לי מנה לא תהיה מקודשת אינו תנאי כיון שהקדים המעשה דהיינו הרי את מקודשת קודם לתנאי אע"פ שלא נתן הקדושין לידה עד שהשלים כל תנאו ומלשון מיי' יראה שאם השלים כל תנאו קודם שנתן לידה הקדושין דהוי תנאי שכתב אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר לידה והשלים ואמר אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי ואם לא תתני לא תהיה מקודשת הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואח"כ התנה אע"פ שהיה הכל בתוך כדי דבור הרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום ולא נהירא לטור דמילתא דפשיטא היא אם נתן בידה בלא תנאי שהיא מקודשת וכן אם לא כפל אלא אמר אם תתני לי מנה תהיה מקודשת בלא תנאי ולא כפל (אלא) [או] שלא התנה בדבר אחר אלא אמר אם הדינר שאני מקדש בו שלי תהיה מקודשת ואם לאו לא תהיה מקודשת או שהקדים הלאו שאמר אם לא תתני לי מנה לא תהיה מקודשת ואם תתני לי תהיה מקודשת בכל אלו לא הוי תנאי והקדושין חלין אע"פ שלא יתקיים התנאי וכן תנאי שא"א לקיימו כגון אם תעלה לרקיע או תעבור הים ברגליך תהיה מקודשת לי ואם לא לא תהיה מקודשת אינו תנאי שלא כוון אלא להפליג בדברים אבל אם התנה על דבר שאפשר לקיימו אע"פ שהתורה אוסרתו הוי תנאי כגון

אם תאכל חזיר או חלב תהיה מקודשת לי אם לא אכלה אינה מקודשת שאפשר לה שתאכל ותלקה ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה שהרי אפשר לה שלא תאכל ולא תתקדש התנה עמה בשעת קדושין ע"מ שתבעל לפלוני הוי כמו שתעלה לרקיע ותנאו בטל שאינו בידה לקיימו אבל אם התנה עליה שיתן לו פלוני חצרו או שישיא בתו לבנו וכיו"ב תנאו קיים שהרי בידה לקיימו ותתן לפלוני ממון הרבה עד שיתן לו פלוני חצרו או ישיא בתו לבנו:

לשון ריא"ז

המקדש אשה על תנאי צריך לכפול תנאו שאם יהיה כך וכך תהיה מקודשת לי ואם לאו לא תהיה מקודשת כענין שנאמר בתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו ונתתם ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם ואם לא כפל תנאו הרי תנאו בטל ואף על פי שלא נתקיים התנאי צריכה ממנו גט ואם נתקדשה לאחר צריכה גט משניהם לפי שאין תנאו בטל אלא מד"ס וכבר ביארנו כל עניני התנאים בהלכות גרושין ועי' פ' מי שאחזו:

דף כו:

ואם אין עדים מקודשת מספק ופירשו התוספות שכיון שדבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל מקודשת ואינה יכולה לומר למלאכה זו לא הייתי חפצה לדברים הללו לא חפצתי ובתוספתא קתני אם דבר עליה כדרך המדברים מקודשת משמע שדברים ידועים הם שיש לו לדבר עליה כשאמר ע"מ שאדבר עליך לשלטון:

לשון ריא"ז

האומר לאשה התקדשי לי בשביל שאדבר עליך לשלטון או שאעשה מלאכתך הרי זו מקודשת לפי ששכר הפועל אין דינו להשתלם אלא לבסוף בשעת גמר מלאכתו והרי הוא כנותן לה שכרו בשעת גמר מלאכה ומתקדשת בו וכן ביאר מז"ה בפסקיו וכן אם אמר לה התקדשי לי בשכר שארכיבך על החמור או בשכר שאושיבך בקרון או בספינה ועשה כך הרי זו מקודשת אמר לה התקדשי לי בשכר שהרכבתיך על החמור או בשכר שהושבתיך בקרון או בספינה אינה מקודשת לפי שכבר נתחייבה לו באותו שכר קודם הקדושין והרי הוא כמלוה אצלה והמקדש במלוה אינה מקודשת ואם נתן לה פרוטה וקדשה בשכר ובפרוטה מקודשת לפי שהמקדש במלוה ופרוטה דעתו על הפרוטה שנותן לה עכשיו (ה"ז מקודשת) אמר לה התקדשי לי בשכר (שאשתחוה) [שאשחוק] לפניך או שארקד לפניך או שאעשה לך חבורה אם יש באותו שכר שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת:

אמר לה תהא מקודשת לי ע"מ שירצה אבא ר"ל ע"מ שישתוק אבא כשישמע לפיכך אם שמע ושתק חלו הקדושין מיד אפילו אם אמר בתר הכי לא וכן אם מת ולא שמע מקודשת מיד אבל אם מיתה כששמע אינה מקודשת אמר ע"מ שלא ימחה אבא אפילו שמע ושתק לא חלו הקדושין שאם ימחה אח"כ אינן קדושין אבל אם אמר אין פעם אחת אינו יכול למחות ואם מת ולא מיחה מקודשת ואם מת הבן מלמדים את האב שימחה כדי שלא תזקק ליבם ומיי' כתב בע"מ שירצה אבא לא רצה או שתק או מת קודם שמיחה אינה מקודשת והרא"ש כתב כסברא ראשונה ואם אמר ע"מ שיאמר אין כתב הרמ"ה מתי שיאמר אין מקודשת אפי' אמר תחלה לא הלכך לעולם הוי ספק עד שימות האב ואם מת הבן אפי' אמר האב איני רוצה או חולצת או מתיבמת אבל לא מיפטרא בלא חליצה דלמא הדר ואמר אין ומקיימא תנאה:

לשון ריא"ז

אמר לה הרי את מקודשת ע"מ שלא ימחה אבא כל זמן שימחה אינה מקודשת ובידו לבטל הקדושין כל זמן שימחה מת האב הרי זו מקודשת שהרי מת ולא מיחה אמר לה ע"מ שלא ימחה אבא עד ל' יום אם מיחה בתוך ל' אינה מקודשת לפיכך אם מת הבן מלמדין האב שימחה תוך ל' שיהיו קדושיו בטלין ולא תהיה זקוקה ליבם אמר לה ע"מ שיאמר אבא רוצה אני אינה מקודשת עד שיתרצה האב ויאמר רוצה אני אמר לה ע"מ שישתוק אבא כיון ששמע האב ושתק הרי היא מקודשת ושוב אינו יכול לבטל קדושיה:

דף כז.

כתב הרא"ש דמיירי כשהביא שתי שערות ומעיד עליהם שבאו לכלל שנים ואי לאו הכי שומא בעלמא הוא אבל אם לא הביאו שתי שערות אפילו עדים מעידים שהוא בן י"ג שנה לא הגיעו למכות ולעונשים דהא לחליצה בעי בדיקה אפילו הגיע לכלל שנים כדאיתא בפרק יוצא דופן:

דף כז:

כתב מיי' עד אחד נאמן להעיד שנולד בן לבעלה להתירה וכתב עוד מי שזינה עם פנויה או אם אשת איש ונתעברה ואמרה זה העובר ממנו הוא דאפילו הוא מודה לה אע"פ שהוא בנו לענין ירושה ה"ז ספק לענין יבום שכמו שזינתה עמו כן זינתה עם אחר ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי והרי אין לו חזקה ולעולם ספק הוא ולהחמיר דנין כן ולא מתייבמת ע"כ. והרא"ש כתב בתשובה על אחד שהיה לו משרתת בביתו והיתה

מיוחדת לו וילדה ואמר שהוא בנו שפוטר אשתו מהיבום אע"פ שלא רצה ליכנס למילה כשמלוהו והביא דברי מיי' וכתב ודבריו תמוהין מאד מאחר שקורהו ספק למה כתב שיורשו ומוציא הממון מחזקת היורשין הודאין ואי משום שהאב נאמן על בנו כרבי יהודה א"כ לענין חליצה נמי יהא נאמן ואף לפי דבריו בנדון זה שהיתה מיוחדת לו וילדה ואומר שהוא בנו אפשר דבכה"ג לא קאמר שתחלוץ שהוא לא כתב אלא זנות באקראי פנויה דומיא דאשת איש:

כתב מיי' מי שהיה לו שפתה והוליד ממנה בן והיה נוהג בו מנהג בנים או שאמר בני הוא ומשוחררת היא אמו אם ת"ח הוא אדם כשר שהוחזק בדקדוקי מצות ה"ז יירשנו ואעפ"כ אינו נושא ישראלית עד שיביא ראיה שנשתחררה אמו ואח"כ ילדה שהרי הוחזקה שפחה בפנינו ואם משאר הדיוטות הוא ואצ"ל אם הוא מהמפקירין עצמן לכך הרי הוא בחזקת עבד לכל דבריו ואחיו מאביו מוכרין אותו ואם אין אחים מאביו חוץ ממנו אשתו מתיבמת:

כתב בפסקי הרא"ש ואם אמר בשעת קדושין יש לי בנים אפי' חזר בו בשעת מיתה ואמר אין לי בנים אינו נאמן אמר בשעת מיתה יש לי אחים והיא זקוקה ליבם והוא היה בחזקת שאין לו אחים אינו נאמן ואם אמר בשעת קדושין אין לי אחים אפילו שחזר בו בשעת מיתה ואמר יש לי אחים אינו נאמן אבל אם היה בחזקת שיש לו אחים והוא אומר אין לי אינו נאמן:

כתב הטור לא היה מוחזק באחים ואמר יש לי אחים אינו נאמן בא אחר ואמר אני אחיו אינו נאמן ואפילו עד אחד מעיד עליו שהוא אחיו אינו נאמן להוציאה מחזקתה היה מוחזק באחים ואמר אין לי אחים או שאמר על מי שהוא מוחזק שהוא אחיו אינו אחי כתב הר"י הלוי שהוא נאמן להתירה ומיי' כתב שאינו נאמן וכן דעת רבינו וכן היא מסקנת הרא"ש:

כתב סמ"ג מכאן מדקדק ר"ת שאם שידך אחת מבנותיו לאחד ואמר לו בסתם בתך מקודשת לי מסתמא המשודכת קדש כיון שיש עליו חרם תקנת קהלות לא שביק לה ומקדש האחרת ואפילו במקום שאין תקנה מ"מ שארית ישראל לא יעשו עולה וכ"ש אם המשודכת במקום החתן והאב שדעתו עליה וכ"ש אם אמר לו בתך הגדולה ואין לו בנות כי אם מאשה אחת שאז אין שום ספק שגדולה שבכולן רוצה לומר וכתב הרמ"ה ודוקא דשויתיה שליח לקבל קדושין סתם דלא אמרה מפלוני אבל אמרה לו מפלוני מסתמא כי קביל מיניה אדעתא דידה בלחוד הוא דקביל ואפ"ה לא מכרע מלתא לאפוקי שארא בלא גט אלא היא וכל הנערות והקטנות מקודשות מספק ושאר הבוגרות אינן בכלל וכן

אם שדך בתו הגדולה והיו לו בנות אחרות ואמר לו המשדך בתך מקודשת לי ועשתה אותו שליח לקבל הקדושין אין דעתו על האחרות והיא מקודשת קדושין ודאי ואפילו לא שדיך ואמר לו בתך הגדולה מקודשת לי ואין לו בנות אלא מאשה אחת ודאי דעתו על הגדולה והיא מקודשת בודאי ועוד היה אומר ר"ת אפשר לומר אפילו לא אמר בתך הגדולה אלא בתך סתם דעתו על הגדולה אפילו בלא שדוכין דלא חשיב קדושין שאין מסורין לביאה אלא כשאמר אחת מבנותיך ומ"מ לא להורות הלכה למעשה אמר כן.
כתוב בשאלתות ראובן היו לו ד' בנות ונתן לו שמעון קדושין סתם על אחת מבנותיו ולא פירש למי היה נוטל בתו הגדולה אינה ברשותו ואינה מקודשת ואותן שהן קטנות שהן ברשותו לקדש נאמן לומר לזו כוונתי ועליה קבלתי קדושין ואם אינו יודע ששכח כולן צריכות גט:
שאלה להרא"ש על ראובן שהיה לו ב' בנות קטנות רחל ולאה וקדש רחל לבן אחיו ושדך לאה עם כהן אחד ושוב לא נשא הכהן חן בעיניו והסכים בדעתו לקדש לאה לאחר לפוסלה על הכהן ובא אתי ראובן למקום שראובן אחיו מצוי ולאה בתו והוציא טורטניים ואמר לראובן בפני עדים הילך קדושין לבתך ולא פירש איזו מבנותיו ולא למי קדשה ולא דבר בענין קדושין כלום בפני עדים קודם המעשה אך אחר שפירשו משם שאלו אחד מהעדים למי קדשה והשיב לעצמו קדשה והשיב שאין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט:

לשון ריא"ז

מי שהיו לו שתי בנות אחת מהן נערה או קטנה ואחת מהן בוגרת ואמר לו אחד הרי בתך מקודשת לי סתם ולא פירש אי זו אע"פ שהרשית הבוגרת את אביה לקבל לה קדושיה ואע"פ שזכתו בכסף קדושיה אין הבוגרת בכלל הקדושין הללו שסתם דעתו לא היה אלא על בתו הקטנה או נערה שמצוה עליו להשיאה אבל אין הבוגרת מוטלת אלא על עצמה וכן אני אומר שאם היו לו ב' בנות קטנות ושידך אדם א' על אחת מהן וכשבא לקדש אמר לו הרי בתך מקודשת לי ולא פי' אי זו קדש ה"ז לא היה דעתו אלא על אותה ששידך שכבר גלו דעתן עליה מקודם לכן כמב"ה:

דף כח.

כתב רמב"ם ז"ל העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקדשה השליח ואמר לעצמי קדשתי והאשה אומרת לראשון ששלחו נתקדשתי אם לא עשה השליח בעדים הרי השליח אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו והאשה אסורה בקרובי המשלח והמשלח מותר

בקרובותיה ואם הוחזק השליח בעדים הרי זו מקודשת לראשון אמרה איני יודעת למי נתקדשתי אם למשלח אם לשליח אם לא הוחזק השליח בעדים הרי זו מקודשת לשני ואם הוחזק שהוא שלוחו שניהם נותנים גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס וכתב עליו הרא"ש דבירושלמי בריש פרקין מצאתי דברים הללו ואינם מובנים לי דבריו דנהי דהוחזק השליח בעדים היאך תתקדש לראשון הרי הוא עומד וצוח אע"פ שמנני שליח בפני עדים חזרתי בו משליחותו ולעצמי קדשתיה וברישא נמי למה מותר המשלח בקרובותיה הרי הוא אומר שעשאו שליח וגם האשה אומרת שנתקדשה לו ומאי נפקא מינה במה שלא הוחזק בעדים הרי הודה שעשאו שליח וצ"ע:

סמ"ג כתב אמנם בסוף הסוגיא אומר מאי הוי עלה רב כהנא אמר אין חוששין רב פפא אמר חוששין ולא נפסק הלכה כמי וראוי להחמיר כך פסק הר"ר אליעזר ומיי' וסמ"ג כתבו בשם ה"ג [דאין חוששין וכתב הטור] דהמקדש בפסולי עדות דרבנן או בעדים שהם ספק פסולי תורה אם רוצה לכנוס חוזר ומקדש בעדים כשרים ואם לא רצה לכנוס צריכה גט מספק ואפילו אם כפרה האשה ואומרת לא קדשתני כופין אותה ליקח גט:

לשון ריא"ז

המקדש בעד אחד אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים שאין דבר שבערוה פחות משני עדים שנאמר כי מצא בה ערות דבר ולהלן הוא אומר על פי שנים עדים יקום דבר ואע"פ שבממון הודאת בעל דין כמאה עדים דמי אין הודאת הקדושין כהודאת ממון שהמודה בממון אינו מחייב אלא עצמו אבל המודה בקדושין בא לחייב אחרים שהרי הוא אוסר בהודאתו קרובות האשה עליו והיא אוסרת בהודאתה עליה כל אדם ונראה בעיני שאם הוחזקו באותן הקדושין ועומדין בחזקת איש ואשתו אע"פ שאין להם עדי קדושין ולא עדי ייחוד שלא נתייחדו בפני עדים הכשרים להם הואיל ומוחזק במקומן בחזקת איש ואשתו הרי חזקה זו כמו עדות ברורה גמורה כמב"ה:

דף כח:

מעשה באחד שאמר קדשתי אחות אשתי בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים קודם שקדשתי את אשתי ולא גרשתיה והרי היא נשואה ויש לה בנים כתב ר"ת שאינו נאמן לאוסרה על בעלה כל זמן שלא יביא עדים ואפילו אם תאמר אמת שקדשתני אינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה ואפילו יביא עדים שקדשה אם הוא היה בחופת אחות אשתו מותרת לבעלה כיון שנתקדשה לפניו שהאשה שנתקדשה לאחר בפני בעלה הוו קדושין וזה אסור באשתו כיון שאמר שקדש לאחותה תחלה ואסור בקרובות שתיהן:

כתב הטור עובד כוכבים ועבד שקדשו ישראלית אינו כלום ישראל מומר שקדש קדושיו קדושין וצריכה ממנו גט וי"א דמומר לחלל שבת בפרהסיא ולע"ז אין קדושיו קדושיו ודינם כעובד כוכבים גמור ולא נראה לטור וכותי הוה עובדא ואצרכי' גט רב יהודאי ומר רב שמואל ריש כלה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש ישראלית הוו קדושי ספק וצריכה גט כתב מיי' המקדש מי שחציה שפחה וחציה בת חורין אינה מקודשת קדושין גמורין עד שתשתחרר ולאחר שתשתחרר אינה צריכה קדושין אחרים והרא"ש אמר דהוו קדושין גמורין וצריכה גט ומיהו הבא עליה אינו חייב מיתה כמו על שאר אשת איש אלא חייב אשם:

כתב הרא"ש ז"ל בפ"ק דסנהדרין כתבתי דקנין בלא עדים מהני היכא דשניהם מודים והא דקאמר בפרק חזקת הבתים קנין בפני שנים לאו דוקא הוא הדין בינו לבינו אלא נקט בפני שנים משום דבעי למימר א"צ לומר כתובו:

כתב סמ"ג דמשביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה אותה בעצמו ואחר כך תגבה כתובתה אבל בדבר אחר אינו יכול להשביעה אלא ע"י גלגול כתב הטור ואם יש עד אחד שזינתה אינו חייב להוציאה בדיני אדם אבל משום לזות שפתים אסור לו לעמוד עמה אם הוא סומך עליו ומהימן ליה כבי תרי וצריך ליתן לה כתובה וכן בשאומרת שזינתה אם מאמינה וסמך על דבריה צריך להוציאה לצאת ידי שמים וכתב מיי' מי שראה אשתו שזינתה או שאמרה לו אחת מקרובותיה או אחד מקרוביו שהוא מאמינם ודעתו סומכת עליהם שזינתה אשתו בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה ה"ז חייב להוציאה ואסור לו לבא עליה ויוציא ויתן כתובה ואם הודיתה לו שזינתה תצא בלא כתובה לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה בעצמו שזינתה ואח"כ תגבה כתובתה אבל מדבר אחר אינו יכול להשביעה אלא ע"י גלגול:

לשון ריא"ז

א"ל עד אחד אשתו זינתה והוא אינו יודע כלום אם הוא נאמן בעיניו כב' עדים הרי אשתו אסורה עליו ואם לאו אין אשתו נאסרת עליו בעד אחד וכן אם אמר עד אחד לכהן אני יודע שאתה בן גרושה ובן חלוצה והוא אינו יודע להכחישו אינו נאמן עליו שאין דבר שבערוה פחות מב' אבל בשאר איסורין אם אמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך או נאסר יינך שנגע בו העובד כוכבים או שנתערב בו יין נסך והלה שותק ואינו יודע להכחישו נאמן העד הואיל וזה בא לחייבו וזה שותק ואינו יודע להכחישו הרי הוא כאילו מודה בדבר ונראה בעיני שאם היה אומר איני מאמינך שאין הדבר מתקבל על לבי אע"פ שלא היה הוא שם אין חברו נאמן עליו כמב"ה. וכן נראה בעיני שאם היה יין של שני

שותפין ואמר להם אחד נאסר היין שלכם והאחד מכחישו והאחד שותק ואינו מכחישו זה ששותק אסור בו וזה שמכחישו מותר בו וכן שאר בני אדם מותרין בו אע"פ שאינן יודעין להכחישו הרי אין הדבר שלהם שיהו צריכין להכחישו והרי הכחישו זה שהוא שותף בו כמב"ה:

דף כט.

כתב מיי' האומר לאשתו בפני עדים אל תסתרי עם איש פלוני ויש עדים שנכנסה עמו בסתר ושהתה עמו כדי טומאה אסורה לבעלה עד שתשתה ואם מת קודם שישקנה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת אע"פ שלא מצאו עליה דבר מכוער שאין לך דבר מכוער יותר מזה ובזמן הזה שאין לנו מי סוטה אסורה לו עולמית ותצא בלא כתובה שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר. אמר לה בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני וראה אותה שנסתרה ושהתה עמו כדי טומאה אסורה לו בזמן הזה שאין לנו מי סוטה וחייב להוציאה ויתן לה כתובה ואם הודיתה שנסתרה אחרי שהתרה בה תצא בלא כתובה לפיכך משביעה על זה ואח"כ נותן לה כתובה:

שאלה להרא"ש ששאלת ראובן השביע לאשתו שלא תדבר לפלוני ולא תכנס עמו לבית הסתר וקבלה שבועתו בפני עדים לזמן קצוב אם עברה על שום דבר משבועתה אם אבדה כתובתה. תשובה אם נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה בב' עדים אסורה לבעלה ותצא בלא כתובה ודוקא שיש שני עדים שנסתרה אבל נסתרה עמו בעד אחד אינה אסורה וכן אם לא נכנסה עמו לבית הסתר אלא דברה עמו לא נאסרה מכח הקנוי והסתירה אבל מ"מ עוברת על דת היא כיון שנשבעה שלא לדבר עמו ועברה ודברה עמו יוצאת בלא כתובה ודוקא שהתרו בה תחלה אם תעברי על שבועתך תפסידי כתובתיך אבל אם לא התרו בה לא הפסידה כתובתה:

דף כט:

הא דכל עריות שבתורה לא תפסי בהו קדושין ילפינן בגמרא מהיקשא דאחות אשה דכתיב בה ואשה אל אחותה לא תקח והא דהולד מהן ממזר נפקא לן ביבמות מלא יקח איש את אשת אביו וסמיך ליה לא יבא ממזר ומוקי לה בשומרת יבם של אביו דהויא אשת אחי אביו שהיא בכרת ושאר כל העריות ילפינן מינה בהקישא:

דף ל.

לשון ריא"ז

הממזר אסור בעובדת כוכבים שהרי הוא בכלל לא תתחתן כמו שבאר מז"ה ומותר בשפחה שנאמר לא יהיה קדש בבני ישראל הכשרים ולא הפסולין והרי הוא יכול לטהר את זרעו בענין זה כיצד ממזר נושא שפחה והולד עבד שחררו הרי הוא בן חורין וכשר לבא בקהל:

וכל הארצות סתמן בחזקת כשרות הן עומדות ואיש או אשה שבאו לינשא א"צ לבדוק אחריהן כ"כ אבל רש"י פי' איש שבא לינשא צריך לבדוק אחריו קודם שישיאוהו וכן כתב הרמ"ה ופי' הא דאמר כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות היינו מאן דאית ליה חזקת כשרות א"צ לבדוק אחריו אבל מאן דלית ליה חזקת כשרות כגון שאין משפחתו ידועה צרי' ראיה ליוחסין ואין עד אחד נאמן אע"פ דלא הוזהרו כשרות מלינשא לפסולין ה"מ פסולי כהונה אבל פסולי קהל אם בא לישא ישראלית לא שבקינן עד דמייתי ראיה שמא עבד הוא ולטור נראה דלישנא דכל המשפחות בחזקת כשרות אינו משמע כדבריו דאיירי כמאן דאית ליה חזקה ור"י פי' שא"צ בדיקה אלא לכהונה ודקתני הנושא אשה צריך שיבדוק בד' אימותיה פי' שאין בנו כשר לשמש על המזבח ואין בתו כשרה לכהן המשמש על המזבח אא"כ ישא אשה בדוקה ואפילו לכהונה דוקא האיש בודק אחר האשה אבל אשה כהנת א"צ לבדוק אחר האיש שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין אבל ליוחסין שאין בו צד כהנת לא בעי בדיקה ע"כ ומשמע מדבריו דליוחסי כהונה בעי בדיקה וכן כתב מיי' כי הכהנים בזמן הזה בחזקת כהנים הם ואינם אוכלים אלא בקדשי הגבול והוא שיהיה תרומה של דבריהם כגון חלה ותרומה בזמן הזה אבל תרומה של תורה אין אוכלין אותה אלא כהן מיוחס ואי זהו כהן מיוחס שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן בן איש שא"צ בדיקה והוא ששימש ע"ג המזבח שאילו לא בדקו הב"ד הגדול אחריו לא היו מניחין אותו לעבוד ע"כ ונראה דאפי' ליוחסי כהונה א"צ בדיקה דהא מסיק על ההיא משנה דהנושא אשה צריך לבדוק בד' אימותיה אמר רב יהודה אמר רב זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים כל המשפחות בחזקת כשרים הן ואמר רב אחא בר גוריא אם קרא עליו ערער צריך לבדוק אחריו אלמא דמסתמא אין צריך שום בדיקה ומיהא אפשר אע"ג דלחכמים א"צ בדיקה הלכה כסתם משנה שצריך בדיקה לכהונה באשה:

דף ל:

כתב סמ"ג בשם הרי"ץ דמ"מ סמכינן אהא דאמרינן בסוף קדושין הכל לשם שמים מותר: כתב מיי' אף על גב שכל המשפחות בחזקת כשרות הן ומותר לישא מהן לכתחלה שתי משפחות מתגרות זו בזו תמיד או משפחה בעלת מצה ומריבה תמיד או איש שהוא מרבה מריבה תמיד עם הכל והוא עז פנים ביותר ראוי להתרחק ממנו שאלו הם סימני פסלות וכן כל הפוסל אחרים תמיד כגון שנותן שמץ פסול במשפחות או ביחידים ואומר עליהם שהם ממזרים ואם אומר עליהם שהם עבדים חוששין לו שמא עבד הוא שכל הפוסל במומו פוסל כן מי שיש בו עזות פנים ואכזריות ושונא הבריות ואינו גומל חסד חוששים לו שמא גבעוני הוא שסימני ישראל עם קדוש ביישנים רחמנים וגומלי חסד. כל שקורין לו ממזר או נתין או חלל או עבד ושותק חוששין לו ולמשפחתו ואין נושאים מהם נשים בלא בדיקה וכן כל משפחה שקרא עליה ערער והוא שיעידו שנים שנתערב בהם ממזר או חלל או שיש בהן עבדות הרי זה ספק ואם המשפחה כהנים לא ישא ישראל אשה ממנה עד שיבדוק עליה ד' אמהות שהן ח' אמה ואם אמה ואם אבי אמה ואם אם אבי אביה ואם המשפחה שקורין עליה ערער לויים או ישראלים מוסיף לבדוק זוג אחר ונמצא בודק עשר אמהות שהעירוב בלויים וישראלים יותר מבכהנים אבל א"צ לבדוק במשפחת האב של האשה אע"פ שקרא עליה ערער ואשה הניסת להם אינה צריכה לבדוק שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין ע"כ:

מה שכתב כל שקורין לו ממזר או נתין וכו' פי' ר"י היינו דוקא בשנתערב במשפחתו ממזר או נתין ואחד ממשפחתו קורין אותו עמזר או נתין ושותק אז הוי הוכחה שהוא הוא אבל אדם בעלמא שקורין אותו ממזר או נתין ושותק לא הויא שתיקתו הודאה:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שבזמן הזה לאורך הימים נתערבו הפסולין עם הכשרים ברוב המקומות שאף במקומות המיוחסים שבבבל היו שם פסולין ידועין בימי חכמי התלמוד והיו נזהרין מהן ולאורך הימים נתערבו ואמרו חכמים כל משפחה שנטמעה נטמעה והרי היא בחזקת כשרה הואיל ולא נתערבו בפסולין מדעת ואין מגלין משפחות המטומעות אבל מגלין הפסולין שלא נטמעו ומכריזין עליהן כדי שיזהרו הכשרים מהם לפיכך אין לו לאדם ליזהר בזמן הזה אלא מן הפסולין הידועים לו בימיו ולעולם ירדוף אדם אחר בני אדם שהם אוהבים השתיקה ובורחים מן התגראות ומן המחלוקות ויתרחק אדם מן המשפחות המגונות שהם אנשי ריב ומדון ועזי פנים ופוסלין הבריות ואינם מדברים בשבחם וכן אמרו חכמים כל הפסול פוסל ולעולם בשבח אינו מדבר:

כתב מיי' יראה לי שכל מדינה שיש בה שפחה או עובדת כוכבים שראויה לילד הואיל והאסופי הנמצא בה ספק עובד כוכבים או עבד כשישא גיורת הרי זו ספק אשת איש והבא עליה פטור שאין הורגים מספק וכן יראה לי שהשתוקי שנשא אשה שאפשר שתהיה ערוה לו הרי היא בספק אשת איש שאין קדושין בעריות ואי זו היא אשה שאפשר שתהיה ערוה כל אשה שאביה או אחיה קיים כשנתעברה אמו וכל אשה שנתגרשה או נתאלמנה שמא אשת אביו היא או אשת אחי אביו ע"כ:

דף לא.

כתב בעל ההלכות בסוף הלכות גירושין אהא דקאמר בפ' המגרש אין חוששין לממזרות היכי דמי כגון אשה שהלך בעלה למדינת הים וילדה דלא חיישינן לממזרות דאמרינן דלמא אתא בעלה ושמש כי ההיא עובדא דאבוה דשמואל דאתא בשם ושמש כדאיתא בירושלמי ומקשה עלה מהא דשמעתין דקאמר דאיכא מיעוט שהלכו בעליהן למדינת הים משמע דאי ליכא למתלי אלא באותן שהלכו בעליהן למ"ה הוי ממזר ודאי ולא ספק. וי"ל דשאני הכא דאי אתא בעלה ושמש לא היתה משליכתו דאינה חוששת שמא יחשבוהו ממזר מאחר שיאמינו לה שבא בעלה וכתב הרא"ש ואינו מקובל לי זה התירוץ דנשי לאו דינא גמירי ואפילו גברי לא בקיאי בגמרא דבני מערבא ואין דין זה ידוע שיאמינוה שבא בעלה והשליכתו מפני הבושת ולא נעשנו ממזר ודאי אם יש לתלות שבא בעלה בצנעא ועוד קשה מההיא דאמרינן בפרק הערל דרבה תוספאה אכשר להההוא ולד לאחר י"ב חדש דאמרי' אשתהויי אשתהי ולמה לי טעמא דאשתהי לימא דלמא אתא בעלה בצנעא ושמש וי"ל דהתם מיירי שהבעל והאשה מודים שלא בא:

לשון ריא"ז

שתי נשים שילדו בבית אחד אחת אשת כהן ואחת אשת לוי או אחת אשת פסול ואחת אשת כשר ואינן מכירות ולדותיהן נאמנת החיה לומר זה כהן וזה לוי או זה כשר וזה פסול וכן באשה שילדה תאומים נאמנת החיה לומר זה יצא ראשון והוא בכור וזה יצא שני:

כתב מיי' הרי שטען לחברו ואומר לו מכרת לי וזה משיבו לא מכרתי לך או מכרתי לך ולא נתת לי הדמים או שטוען הלוקח נתתי הדמים ועדיין לא משכתי או משכתי ועדיין לא ראיתי מכר זה והמוכר אומר הודעתיו לך או שאומר אחד מהם כך וכך היה התנאי בינינו והשני אומר לא היה תנאי בינינו או לא היה כך אלא כך בכל א' מאלו הטענות וכיוצא בהם המוציא מחברו עליו הראיה לא היה שם ראיה הכופר שמבקשין

מאתו משביעין אותו שבועת היסת ואם הודה במקצת או שיש עליו עד א' נשבע שבועת התורה כשאר כל הטענות כולן ע"כ. ועיין פ"ק דב"מ:

כתב הטור דוקא בשודא דדייני שאינו תלוי בטענות אלא בראות הדיין ליתנו למי שיראה לו שדעת הנותן היתה קרובה אליו יותר בהא חיישינן שמא נשתנה דעת הדיין ממה שהיה כבר אבל דין התלוי בטענות לא שייך בו נאמנות שלפי הטענות שטענו יזכה לזוכה ובלבד שלא יסתור טענות הראשונות וכל זה דווקא בדיין אחד כמו מומחה או יחיד וקבלו עליו אבל שנים נאמנין לעולם שאינם חשובים נוגעים בדבר ואפילו יש שני עדים שמכחישין אותן הם נאמנין יותר מהעדים:

לשון ריא"ז

וכן דיין שדן יחידי כגון שקבלוהו בעלי דינין עליהם והוצרך לדין אותם כפי אומד דעתו ואין ידוע למי זיכה ולמי חייב כל זמן שבעלי דינין עומידין לפניו נאמן לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי אבל אם יצאו מלפניו אינו נאמן ואינו יכול לחזור ולדון אותן פעם שניה שמא יהפך לבבו באומד דעתו והרי כבר זכה הזוכה בדינו.

דף לב.

כתב סמ"ג דאיכא מאן דפסק דאין אדם נאמן לפסול את בניו אלא ע"י הכרת בכורה כגון שאמר על תינוק בין הבנים שהוא בכור וע"י זה הוא עושה כל בניו הגדולים מן התינוק ממזרים אבל שלא ע"י הכרת בכור אינו נאמן לפסול את בניו ויש פוסקין דגם שלא ע"י הכרת בכור נאמן אדם לפסול את בניו. כתב מיי' האומר על עצמו שהוא ממזר נאמן לאסור עצמו בבת ישראל ואסור בממזרת עד שיודע בודאי שהוא ממזר ובנו כמוהו ואם יש לו בני בנים אינו נאמן לפסול בני בניו ולא יפסול אלא לעצמו ע"כ:

לשון ריא"ז

וכן נאמן האב לומר על בנו בני זה ממזר הוא שאשה שנשאתי היתה ערוה אצלי ולא הכרתי בה עד עכשיו וכן אם היה כהן ואומר בני זה בן גרושה או בן חלוצה נאמן הוא ואם היו בנים לבנו אינו נאמן עליו שאם האמינתו התורה על בניו לא האמינתו על בני בניו אבל האשה שאמרה שילדה תחת בעלה ואפילו על עובר שבמעיה שהיא בחזקת שעברתו מבעלה ובכשרות והיא אומרת עליו שהוא ממזר והאב אין לפנינו שיעיד עליו אין האשה נאמנת עליו שאין מוציאין אותו מחזקת כשרותו אלא ע"פ שני עדים או ע"פ האב שהתורה האמינתו ואף בשהאמינתו תורה לאב לא האמינתו אלא כשהוא אומר שהוא בנו אלא שנולד בפסול שאמו היתה אסורה עליו משום איסור אחר ושמא לא הכיר

בה עד עתה אבל אם הוא אומר שאשתו זנתה תחתיו ומאחר נתעברה ואין זה בנו אינו נאמן עליו שעל בנו האמינתו תורה ולא על שאינו בנו והואיל והוא בחזקת כשרות לאו כל הימנו לפוסלו וכן נאמן הבעל לומר בני זה בן י"ג שנה ויום אחד הוא וכן בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד היא שיהא נדרן נדר והקדשן הקדש אבל אין ב"ד עונשין אותן מלקות או מיתה לא על פי עצמן ולא ע"י האב אלא על פי שני עדים כשרים ובספר התרומה אומר בהל' חליצה שאין האב נאמן על בנו להחזיקו גדול בחליצה ואין שטת התלמוד כדבריו שהאב נאמן על תולדת בנו לומר שבזמן פלוני נולד או בענין זה נולד בין אם בא להעיד עליו בממון כגון להחזיקו בכור ולתת לו פי שנים בין אם בא לפוסלו ולומר שנולד בפסול כמו שביארנו ונאמן עליו להתירו בממזרת או להתירו בפסולי כהונה אם היה כהן וכן אם בא להעיד עליו בשאר האיסורין להחזיקו בגדול לכל דבריו חוץ מן המכות והעונשים שאין בית דין מענישין אותו על פי האב או על פי עצמו אלא על פי עדים כשרים או על פי החזקה שהוא כמו עדות כענין שביארנו בפ' של מעלה כמב"ה:

דף לב:

והרמ"ה כתב דוקא במכחישתו אבל אם אינה מכחישתו צריכה גט משניהם אבל בתוך הו' חדשים אם קדשה אביה שלא לדעתה והיא קדשה עצמה שלא לדעת אביה ונמצאו לה סימנים הוי ספק וצריכה גט משניהם:

לשון ריא"ז

חזקה היא על פי המנהג וההרגל שרואין אותה העולם שנוהגת בו כדרך בן וכן הנדה לובשת בגדי נדותה ונוהגת כדרך נדה ועל פי עצמה מוחזקת בכך אבל אם לא הוחזקה ע"פ המנהג אין עונשין אותה על פי עצמה כמב"ה:

וכמה היא החזקה שלשים יום כמו שמבואר בתלמוד א"י וכיוצא בזה אמרו במי שהוחזק שמו בעיר שלשים יום כמו שביארנו בפרק כל הגט:

דף לג.

כתב מיי' לא תתיחד אשה אחת עם אנשים הרבה עד שתהיה שם אשתו של אחד מהם וכן לא יתייחד איש אחד אפי' עם נשים הרבה ונשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין משום ייחוד ע"כ ואיני מבין דבריו כיון שאסר אשה אחת עם אנשים הרבה מאי נפקא מינה שאשתו של אחד מהם שם אכתי איכא למיחש לאחריני והרא"ש כתב שאשה אחת מתיחדת עם ב' אנשים כשרים בעיר ובשדה עם ג' אבל בפריצי אפילו בעיר ובעשרה נמי

לא ורש"י מתיר לאיש א' עם נשים הרבה אא"כ עסקו עמהם שאז אסור ואפילו עם נשים הרבה כיון שהוא גס בהן ור"ת פי' דאפילו איש אחד עם נשים הרבה אסור אא"כ אשתו עמו ואם עסקו עמהם שלבו גס בהן אסור אע"פ שאשתו עמו:

כתב מיי' ואם זה גס בה כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו לא יתייחד עמה אף על פי שבעלה בעיר:

לשון ריא"ז

ומותר אדם לדור עם אמו או עם בתו וכך היא שיטת מז"ה ויש מן החכמים שהיו נזהרים מלהתיחד עם בנותיהן ואפילו עם הבהמה וכן נראה בעיני שיטת התלמוד וכן לא ישנו שני רווקים בטלית אחד כמב"ה:

ופסקו התוספות דהלכה כרב אסי דאמר מתיחד עם אחותו ודר עם בתו לפי שנראה שהיה גדול משמואל כדאמרי' שמואל לא עייל מקמי דרב אסי ולא היה זה מחמת זקנה דהא שמואל בימי ר' היה כדאיתא בב"מ ואסיא דר' על ידו מתעביד ורב כהנא חבירו של רב אסי אמרי' בירושלמי שהיה עלם סגי פי' ילד מאז כשעלה לא"י בעובדא דר' יוחנן בהגוזל כ"ש רב אסי שהיה יותר ילד ממנו שבכל מקום מזכיר רב כהנא לפני רב אסי ואע"ג דכל הני אמוראי דבסמוך מחמרי אפילו בבהמה איכא למימר דמחמירים על עצמן היו והמחמיר תבא עליו ברכה:

כתב סמ"ג בשם הרי"ץ דשמואל מדרבנן מחמיר להתיחד עם כולן ואפילו עם בהמה וצריך להתישב הלכה כדברי מי דשמא הלכה כרב אסי שדומה שהיה גדול משמואל כדאמרי' במרובה והמחמיר תע"ב וגם מורי רבינו יהודה כתב ואנן קי"ל כרבנן דר' יהודה דאמרי לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל משכב בהמה:

כתב מיי' ז"ל תינוק פחות מבן ט' שנים מותר להתיחד עם אנשים שלא גזרו אלא באיש ראוי לביאה אנדרוגינוס אינו מתיחד עם הנשים ואם מתיחד אין מכין אותו מכות מרדות לפי שהוא ספק אבל האיש מתיחד עם אנדרוגינוס ועם הטומטום:

כתב הרא"ש כתוב בהלכות רב אלפס ז"ל אמר רבי אבא לא אמרן אלא דמיקדשה אבל לא מיקדשה לית לן בה. ומשמע דקאי אבושה לעמוד לפניו ערומה ולא ראיתי גירסא זו בספרים וגם מעובדא דרב אחא בר אבא דשקל לבת ברתא בכנפיה ואמר ליה רב חסדא חתניה לא ידע מר דמיקדשא משמע דכי מקדשה בכל ענין אסור עכ"ל הרא"ש: